

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUĞA SAHİP
EBEVEYNLER İLE OTİZMLİ ÇOCUĞA SAHİP
EBEVEYNLERİN EVLİLİK UYUMU VE ANKSİYETE
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Faruk AR

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zehra Banu SAYINER

İstanbul – 2014

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..Psikoloji.....Anabilim/Anasanat Dalı Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Ömer Faruk AR tarafından hazırlanan
“Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile otizmli çocuğa
sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 24/06/2014

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Zehra Banu SAYINOR

Danışman: Halic Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Serap Semra BILGIN

Halic Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Aslı B. TAŞÖREN

Halic Üniv. İM.T ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:

..... Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:

..... Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	ix
SUMMARY	x
1. GİRİŞ	
1.1. Problem Durumu	
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Sayıtlar	8
1.6. Sınırlılıklar	9
1.7. Tanımlar	9
2. İLGİLİ TİTERATÜR	11
2.1. Otizm	11
2.1.1. Otizm Tanısı ve Tarihçesi	12
2.1.2. Otizmin Görülme Sıklığı	16
2.1.3. Otizme Neden Olan Faktörler	17
2.1.4. Otistik Çocukların Özellikleri	17
2.1.4.1. Sosyal ve Duygusal Özellikleri	17
2.1.4.2. Zihinsel Gelişim Özellikleri	18
2.1.4.3. Dil Gelişim Özellikleri	19

2.1.5. Otizm ve Aile	20
2.2. Anksiyete Bozuklukları	28
2.2.1. Anksiyetenin Tanımı	28
2.2.2. Anksiyetenin Tipleri	30
2.2.3. Anksiyete Belirtileri	31
2.2.3.1. Bilişsel Belirtiler	31
2.2.3.2. Davranışsal Belirtiler	32
2.2.3.3. Fizyolojik Belirtiler	32
2.2.4. Anksiyete Bozukluklarında Tedavi	33
2.3. Evlilik	34
2.3.1. Evlilik Tanımı	34
2.3.2. Evlilik Uyumu	36
2.3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Etmenler	37
3. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	40
3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	40
3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	41
4. YÖNTEM	42
4.1. Araştırmanın modeli	42
4.2. Evren ve Örneklem	42
4.3. Veri toplama araçları	42
4.3.1. Aile Değerlendirme Ölçeği	43
4.3.2. STAI Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri	47
4.3.3. Sosyodemografik bilgi formu	47
4.4. Verilerin toplanması	48
4.5. Veri Çözümleme Teknikleri	48
5. BULGULAR VE YORUM	49
5.1. Sosyodemografik Bilgilere İlişkin Bulgular	49
5.2. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	53
5.3. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	60
5.4. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	67

5.5. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	74
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	81
6.1. Sonuç	81
6.2. Öneriler	84
7. KAYNAKLAR	85
8. EKLER	90
8.1. EK 1: Sosyodemografik Bilgi Formu	91
8.2. EK 2: STAI- (Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri)	96
8.3. EK 3. Aile Değerlendirme Ölçeği	98
9. ÖZGEÇMİŞ	100

KISALTMALAR

EUO	: Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi
OÇEM	: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
RM	: Rehabilitasyon Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı

TABLolar

	Sayfa No
Tablo 5.1.1. Ailelerin Sahip Oldukları Çocukların Durumları	49
Tablo 5.1.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin Dağılımları	49
Tablo 5.1.3. Katılımcıların Evlilikleri İle İlgili Bilgilerin Dağılımı	51
Tablo 5.1.4. Çocuklarla İlgili Genel Bilgilerin Dağılımları	52
Tablo 5.2.1. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	53
Tablo 5.2.2. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	53
Tablo 5.2.3. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	54
Tablo 5.2.4. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	54
Tablo 5.2.5. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	55
Tablo 5.2.6. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	55
Tablo 5.2.7. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	56
Tablo 5.2.8. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	56
Tablo 5.2.9. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	57
Tablo 5.2.10. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	57
Tablo 5.2.11. Annelerin Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	58

Tablo 5.2.12. Annelerin Çocuk Durumu ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	58
Tablo 5.2.13. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	59
Tablo 5.2.14. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	59
Tablo 5.3.1. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması	60
Tablo 5.3.2. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Kaygı Farklılığı	60
Tablo 5.3.3. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması	61
Tablo 5.3.4. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Farklılığı	61
Tablo 5.3.5. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Kaygı Karşılaştırması	62
Tablo 5.3.6. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Kaygı Farklılığı	62
Tablo 5.3.7. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Karşılaştırması	63
Tablo 5.3.8. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Farklılığı	63
Tablo 5.3.9. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Karşılaştırması	64
Tablo 5.3.10. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Farklılığı	64
Tablo 5.3.11. Annelerin Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Kaygı Karşılaştırması	65
Tablo 5.3.12. Annelerin Çocuk Durumu ve Gelire Göre Kaygı Farklılığı	65
Tablo 5.3.13. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Karşılaştırması	66
Tablo 5.3.14. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Farklılığı	66

Tablo 5.4.1. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	67
Tablo 5.4.2. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	67
Tablo 5.4.3. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	68
Tablo 5.4.4. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	68
Tablo 5.4.5. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	69
Tablo 5.4.6. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	69
Tablo 5.4.7. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	70
Tablo 5.4.8. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	70
Tablo 5.4.9. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	71
Tablo 5.4.10. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	71
Tablo 5.4.11. Babaların Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	72
Tablo 5.4.12. Babaların Çocuk Durumu ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	72
Tablo 5.4.13. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması	73
Tablo 5.4.14. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Farklılığı	73
Tablo 5.5.1. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması	74
Tablo 5.5.2. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Kaygı Farklılığı	74
Tablo 5.5.3. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması	75

Tablo 5.5.4. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Farklılığı	75
Tablo 5.5.5. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre kaygı Karşılaştırması	76
Tablo 5.5.6. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre kaygı Farklılığı	76
Tablo 5.5.7. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Karşılaştırması	77
Tablo 5.5.8. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Farklılığı	77
Tablo 5.5.9. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Karşılaştırması	78
Tablo 5.5.10. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Farklılığı	78
Tablo 5.5.11. Babaların Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Kaygı Karşılaştırması	79
Tablo 5.5.12. Babaların Çocuk Durumu ve Gelire Göre Kaygı Farklılığı	79
Tablo 5.5.13. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Karşılaştırması	80
Tablo 5.5.14. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Farklılığı	80

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Ömer Faruk AR
Anabilim Dalı : Psikoloji
Programı : Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Zehra Banu SAYINER
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2014

NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLER İLE OTİZMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN EVLİLİK UYUMU VE ANKSİYETE DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Otizm yaygınlığı itibariyle dünyaya gelen birçok çocuk için dolayısıyla aileler için ciddi bir tehlike ve risk teşkil etmektedir.

Yürütülen bu çalışmada, İstanbul ilinde yer alan, MEB'e bağlı ilköğretim okullarına devam eden normal gelişim gösteren çocuk ebeveynleri ile OÇEM' lere ve EUO' ya devam eden otizmlı çocukların ebeveynlerinin anksiyete düzeylerinin ve evlilik uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada anne ve babaların eğitim düzeyleri, çalışma durumları, evlilik yaşları, evlilik süreleri, çocuklarının sayısı, aylık gelirleri ile evlenme şekillerinin anksiyete düzeylerine ve evlilik uyumlarına etkisi incelenmiş ve bunun sonucunda annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Anksiyete, Evlilik, Evlilik Uyumu, Aile, Ebeveyn

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Ömer Faruk AR
Field : Psychology
Program : Applied Psychology
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Zehra Banu SAYINER
Degree Awarded and Date : Master – June 2014

A STUDY OF MARITAL ADJUSTMENT AND ANXIETY LEVELS OF PARENTS WITH CHILDREN SHOWING NORMAL DEVELOPMENT AND PARENTS WITH A CHILD WITH AUTISM

SUMMARY

Autism constitutes a seriously danger and risk for newborn babies and especially for families because of its prevalence. This ongoing study aims to evaluate the degree of anxiety and compliance of marriage for the parents of children who is going on to go OÇEM or EUO in terms of various parameters. The degree of education, working conditions, age, the duration of marriage, the number of children, their incomes and the effect of marriage on anxiety are evaluated in this study. In conclusion of this, significance between the form of their marriage and the compliance of marriage is discovered.

Key Words: Autism, Anxiety, Marriage, the compliance of marriage, family, parents.

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dünyaya bir aile içerisinde gelen birey yaşı ilerledikçe ailesinden bağımsız hareket etmekte ve yalnız başına mücadele içerisine girmektedir. Ancak insan doğası itibariyle yalnız yaşamakta güçlük çeken ve yakın ilişkiler içinde olması gereken bir varlıktır. Bu yakın ilişki ihtiyacının karşılanacağı en güvenilir ortam ise kişinin yapacağı evlilik ve kuracağı ailedir.

Kadın ve erkeğin soylarının devamını sağlamak ve mutlu bir yaşam sürmek için kurdukları evlilik, insanın tüm yaşamını paylaşacağı birinin olması ve kişinin tüm hayatını etkilediği için ayrıca yeni bir aile kurulduğu için kişinin hayatının bir dönüm noktasıdır (Sezen, 2011).

Özügurlu (1990) evliliğin tanımını yaparken birbirinden farklı ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahip insanların, beraber bir hayatı paylaşmak, çocuk sahibi olmak ve dünyaya gelen çocuklarını yetiştirmek gibi amaçlarla kurdukları ilişkiler sistemi ve toplumsal yasaklamaların dışında kalan kadın ve erkeğin cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir birliktelik olarak tanımlamıştır.

Kişinin yaşayabileceği yalnızlığı, doğasından kaynaklanan her türlü beklenti ve ihtiyacını karşılıklı olarak sağlayabileceği kurum evliliklerdir. Kişi belirli bir yaşa kadar yalnız başına geldiği hayatının geri kalan kısmında, hayatın bütün güzelliklerini, sorumluluklarını ve zorluklarını beraber paylaşacağı bir eş seçme ve evlenme ihtiyacı hisseder.

Evlilik insanoğlunun dünyaya gelecek çocukları aracılığıyla soyunu devam ettirmesine yönelik bir toplumsal kurumdur. İnsan çocukları sayesinde neslinin devamını garantiye almış olur (Bacanlı, 2001).

Kurulan bu evlilikte yaşanabilecek en güzel duygu belki de çocuk sahibi olmaktır. Çocuk birçok evlilikte lokomotif olarak görülmekte ancak bu durum özellikle bizim kültürümüzde çok daha fazla önem arz etmektedir.

Dünyaya geldiği andan itibaren aileye yeni bir soluk getirmesi, neşe katması beklenen çocuktan yaşı ilerledikçe beklenenler farklılaşmaktadır. Bu beklentiler içerisinde anne baba yaşlandığında çocuğun onlara her açıdan destek olması büyük önem taşımaktadır. Kağıtçıbaşı (1982) konuyla ilgili yapmış olduğu bir çalışmasında, bizim gibi geleneklere bağlı olarak yaşayan kültürlerde, anne babaların dünyaya gelecek çocuklarını bir güvence olarak gördüğünü, anne babaların çocuklar büyüdüğü zaman, onların kendilerine bakmalarını, daha yakın ve vefakâr olmalarını istediklerini belirtmiştir.

Hiç kimse doğacak çocuğuyla ilgili hayal kurarken onun otizmlili veya engelli olacağını düşünerek hayal kurmaz. Ancak maalesef anne babaların başına bu durumun gelmesi de hiç uzak bir ihtimal değildir. Dünyaya gelen çocuğun otizmlili olması özellikle bu durumdan daha önceki yaşantısı itibariyle haberdar olmayan anne babalar için korkunç bir durum olabilir. Otizmlili çocuğun aileye getirdiği birçok farklı durum, davranış ve düşünce vardır.

Aileye katılan bir çocuk, ailede yenilik ve anne baba ilişkilerinde değişiklik meydana getirir. Ancak aileye katılan bu çocuğun engelli bir çocuk olması ailelerde çok farklı değişiklikleri ortaya çıkarır. Anne babaların çocuk dünyaya geldikten sonra eş olarak birbirlerinden, hayattan, gelecekte, yakın çevreden ve toplumdan beklentileri artık farklılık gösterir. Aileler kendilerine katılacak çocuklarının farklı gelişimsel özellikleri olan çocuklar olduğunu öğrendiklerinde yaşadıkları duygular çok karmaşık duygulardır (Akkök, Askar ve Karancı, 1992).

Yaşanan bu zor ve karmaşık duygular içerisinde durumu daha zor hale sokacak bir diğer durum ise eşler arasında yaşanabilecek anlaşmazlıklardır. Otizmlili çocuğun anne babanın beklentisi dışında daha fazla ilgi, alaka ve sorumluluk gerektiren bir birey olması bazı durumlarda annenin ama genellikle babanın biraz daha kendisini yaşanan bu durumdan soyutlayarak anneyi bu güç durumla yalnız bırakmasına neden olabilmektedir.

Baba dünyaya gelen çocuktan sonra ikinci planda kalmakta ve bu da babanın kendi içine kapanmasına, durumu kabul etmekte güçlük yaşamasına neden olmaktadır. Babanın güçlük yaşaması da aileyi doğrudan etkilemektedir (Akkök ve Özer, 2005).

Aileye yeni katılan bir çocuğun sorumluluğunu anne ve baba paylaşabilir. Normal gelişim gösteren çocuklarda dahi sorumluluğun büyük kısmı annedeyken, otizm gibi iletişim ve öz bakımdan normal gelişim gösteren çocuklara göre yoksun olan çocuklarda, bu sorumluluk çoğu zaman tamamen anneye kalmaktadır.

Anne ve babaların, çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarının sağlıklı olması, genellikle eşlerin kendi aralarındaki ilişkilerinin iyi olmasına, kendi aralarında barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygı içerisinde olmalarına bağlıdır (Öğüt, 2000).

Anne ile babanın otizmlili çocuktan sonraki ilişkilerinde baba faktörü çok önemlidir. Yapmış olduğumuz bu çalışmaya babaları da katarak onların otizmlili çocuk konusunda çocuğa ve anneye olan yaklaşımlarını belirlemek, bu durumun babaya olan etkisini belirlemek, anne babanın birbirlerine olan yaklaşım ve bu yaklaşımların da anksiyete durumlarına ve evlilik uyumlarına etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Aynı şekilde normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne ve babalarla da çalışma yapılmış ve normal gelişim gösteren çocuklarının anneye, babaya, birbirlerine olan tavır ve yaklaşımlarına, anksiyete düzeylerine ve evlilik uyumlarına olan etkisi araştırılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.3. Alt Problemler

1. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Annelerle Otizmlili Çocuğa Sahip Annelerin Evlilik Uyumuyla İlgili Problemler.

1.a. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.b. Otizmlili çocuğa sahip annelerin eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.c. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.d. Otizmlı çocuğa sahip annelerin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.e. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlilik yaşı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.f. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlilik yaşı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.g. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlilik süresi ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.j. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlilik süresi ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.k. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.l. Otizmlı çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.m. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.n. Otizmlı çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.o. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.ö. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Annelerle Otizmlı Çocuğa Sahip Annelerin Anksiyete Düzeyleriyle İlgili Problemler.

2.a. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin eğitim durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.b. Otizmlı çocuğa sahip annelerin eğitim durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.c. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çalışma durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.d. Otizmlı çocuğa sahip annelerin çalışma durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.e. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlilik yaşı ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.f. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlilik yaşı ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.g. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlilik süresi ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.j. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlilik süresi ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.k. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.l. Otizmlı çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.m. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.n. Otizmlı çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.o. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.ö. Otizmlı çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Babalarla Otizmlı Çocuğa Sahip Babaların Evlilik Uyumlarıyla İlgili Problemler.

3.a. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.b. Otizmlı çocuğa sahip babaların eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.c. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.d. Otizmlı çocuğa sahip babaların çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.e. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlilik yaşı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.f. Otizmlilerle sahip babaların evlilik yaşı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.g. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlilik süresi ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.j. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların evlilik süresi ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.k. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.l. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.m. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların aylık geliri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.n. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların aylık geliri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.o. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.ö. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların evlenme şekilleri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Babalarla Otizmlilerle Çocuğa Sahip Babaların Anksiyete Düzeyleriyle İlgili Problemler

4.a. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların eğitim durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.b. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların eğitim durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.c. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çalışma durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.d. Otizmlilerle çocuğa sahip babaların çalışma durumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.e. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlilik yaşı ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.f. Otizmlı çocuğa sahip babaların evlilik yaşı ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.g. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlilik süresi ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.j. Otizmlı çocuğa sahip babaların evlilik süresi ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.k. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların çocuklarının sayısı anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.l. Otizmlı çocuğa sahip babaların çocuklarının sayısı anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.m. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların aylık geliri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.n. Otizmlı çocuğa sahip babaların aylık geliri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.o. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babaların evlenme şekilleri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4.ö. Otizmlı çocuğa sahip babaların evlenme şekilleri ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Aileye yeni bir bireyin katılması doğum öncesinde ve doğum sonrasında anne babayı ve kurdukları evlilik ilişkisini doğrudan etkileyen bir durumdur. Çocuğun aileye katılması anne baba için artık farklı görev ve sorumlulukların başlaması demektir. Anne ve babanın daha önce olmayan bu sorumlulukları almaları onlar açısından kaygı verici bir durum olarak ortaya çıkabilir.

Özellikle bu çocuk otizmlı ise ailenin algıladığı kaygı düzeyi çok daha fazla olabilmektedir. Dünyaya gelen çocuğun otizmlı olması anne ve babanın hazırlandıkları duygusal yükün dışında kalan, anne babayı daha fazla zorlayan bir durum olarak karşlarına çıkar. Normal gelişim gösteren olsun otizmlı olsun aileye katılan her birey ailenin stres yaşamasına sebep olurken bir takım konularda da bilgilendirilmesi gereksinimini ortaya çıkarır.

Yapılan bu çalışma ebeveynlerin ihtiyaç duydukları bilgileri ve psikolojik danışmanlık yaklaşımlarını belirleyecek, bu doğrultuda uzmanların çalışmalarına yön verecektir.

Aynı zamanda çocukların eğitim hayatını ailelerden bağımsız olarak başarılı şekilde yürütmek olanaksızdır. Bu durum otistik çocuklarda daha fazla önem arz eder. Çünkü otistik çocuklar otizmin karakteristik özellikleri nedeniyle farklı öğretim tekniklerine tabi tutulması gereken çocuklardır. Bu farklılığın en önemli noktası ise eğitimin evde devam etme gerekliliğidir. Bu doğrultuda bir bütün olarak kabul ettiğimiz ebeveyn-öğretmen-çocuk üçgeninde herkesin sorun ve gereksinimleri belirlenmelidir.

Bu sorunlar arasında olabilecek olan eşler arası problemler çocuğun eğitim ve sosyal hayatını doğrudan etkileyeceği için bunun giderilmesine yönelik programların belirlenmesinde faydalı bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ile aile içinde yaşanan iletişim güçlüklerine yönelik bilgi sahibi olunacaktır. Eşlerin yaşadığı bu güçlükler davranışlarını, kaygı düzeylerini, ruh hallerini, çocuklarıyla iletişimini etkileyecektir. Mantıklı ve sağlıklı kararlar verilebilmesi için eşler arasında evlilik uyumunun olması şarttır. Ayrıca bu çalışmanın anneler ile sınırlı kalmayıp babaları da kapsamı babanın çocuk dünyaya geldikten sonraki rolü, eşine desteği ve evlilik kurumunda yaşanan çocuk ile ilgili sorunlara ne kadar müdahil olduğunu gösteren bir çalışma olacaktır.

Otistik ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olmanın kişilerin evlilikleri üzerindeki etkisi belirlenecek ve uzmanları daha duyarlı hale getirecektir. Daha önce bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalar arasında ortaya çıkan çelişkileri çözme ve yeni çalışmalara yön verme noktasında, faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

- 1- Araştırmaya katılan anne ve babaların Kişisel Bilgi Formunu, STAI durumluk-sürekli kaygı envanterini, Aile Değerlendirme Ölçeğini doldururken samimi oldukları, gerçek düşünce ve duygularını paylaştıkları varsayılmıştır.

- 2- STAI durumluk sürekli kaygı envanterinin bu araştırmada kullanılabilceği ve bu ölçekle elde edilen bulguların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.
- 3- Aile Değerlendirme Ölçeğinin bu araştırmada kullanılabilceği ve bu ölçekle elde edilen bulguların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.
- 4- Araştırmada çalışılan otistik ve normal gelişim gösteren çocukların evreni temsil ettiği varsayılır.
- 5- Evlilik uyumlarında ve kaygı düzeylerinde otistik ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip olma dışında duruma etki edebilecek bir etken olmadığı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullara devam eden otistik ve normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumuyla sınırlıdır.
- 2- Araştırmada ele alınan durumluk ve sürekli kaygı düzeyi STAI form TX ölçme aracından elde edilen puanlar ile sınırlıdır.
- 3- Araştırmada tespit edilen aile değerlendirme bilgileri Aile Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile sınırlıdır.
- 4- Araştırmanın evreni İstanbul ilinde 2013-2014 eğitim öğretim yılında özel eğitim kurumlarına ve MEB'e bağlı ilköğretim okullarına devam eden otistik ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne babalardan oluşmaktadır.

1.7. Tanımlar

Otizm, bireyin yaşamının ilk 3 yılında kendini gösteren ve bireyin yaşamı boyunca etkilerini devam ettiren gelişimsel bir sendromdur. Otistik bireylerde görülen ve sendromun karakteristik özelliği olarak ifade edebileceğimiz iki durum iletişim ve sosyal etkileşim yetilerinde şiddetli bozukluk göstermesidir. Otistik çocukları tanımlamak için kullanılan birçok davranış özelliği vardır, ancak genellikle hiçbir otizimli çocuk bu özelliklerin tümünü göstermez (Korkmaz, 2005).

Anksiyete, dilimizde ifade edilme şekillerine baktığımız zaman iç sıkıntısı, kaygı, bunaltı gibi ifadelerle anlatılan, kişinin kendi yaşam alanında tehdit oluşturan ya da somut bir risk olmadığı halde tehdit şeklinde algılanabilen, rahatsızlık verici endişe ve korku duygusudur (Işık, 2006).

Durumluk Anksiyete, bireyin hayatında karşısına çıkan herhangi bir uyarıcı ya da durumu kendisi için tehlikeli, tehdit edici algılaması neticesinde ortaya çıkan o anlık anksiyete düzeyidir (Davaslıgil, 1994).

Sürekli Anksiyete, durumluk anksiyetenin tersine kişilik çizgisi olarak tanımlanabilen bu anksiyete kişinin bir olay ya da durumla karşılaşmadan genellikle içinde bulunduğu anksiyete düzeyidir (Davaslıgil, 1994).

Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi olarak tanımlayabileceğimiz, kadın ve erkeğin evlenmeden önceki rollerinde bazı değişikliklerin yaşandığı eşlerin karıkoca olarak birbirine bağlandığı ve toplumsal açıdan devletin kontrol, hak ve yetkisi çerçevesinde bulunan yasal bir ilişki sistemidir (Özgüven, 2000).

Evlilik uyumu, evli çiftlerin ilişkilerin uyumunu ve birliktelikleri içerisinde yaşadıkları farklı süreçleri belirtmektedir. Evlilikte uyum, farklı kişilik, karakter ve beklentilere sahip eşlerin aile hayatında mutluluğu elde etmek ve beraber belirledikleri hedeflere ulaşmak maksadıyla birbirlerini tamamlaması olarak tanımlanabilir (Şener ve Terzioğlu, 2008).

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Otizm

Günümüzde her alanda meydana gelen gelişmeler ve yenilikler insanlara birçok fayda sağlamakta ve gelişimlerine destek olmaktadır. Bu gelişmelerin yarar sağladığı en önemli alanlardan biriside sağlık alanıdır. Gelişen teknoloji ışığında yapılan çalışmalar ile çaresi bulunamayan sorun hemen hemen kalmadı diyebiliriz. Bu durum insanlık adına gerçekten çok sevindirici bir durum. Ancak bu yeniliklere rağmen hala nedeni dahi tam olarak saptanamayan, belki de bu yeniliklerinin sebebiyet verdiği bir durum var. Otizm. Bu kısımda otizmle ilgili gerekli literatür çalışması yapılmış ve otizmle ilgili merak edilen her şeye cevap aranmıştır.

Telekomünikasyonda meydana gelen olağanüstü gelişmeler, bilgisayarların artık tümüyle hayatımıza girmesi, ulaşımın hızla gelişmesi, içinde bulunduğumuz iletişim çağını ifade ediyor (Korkmaz, 2005).

İnsanlar evlerinden çıkma gereksinimi dahi duymadan dünyanın her yerinden insanlarla rahatlıkla iletişim kurabilmektedir. Ancak kısa bir süreliğine bugün insanlarla iletişim kurmanızı sağlayan iletişim araçlarınızın elinizden alındığını ve tüm iletişim yollarınızın kapandığı düşünelim. Sizin elinizden alınan iletişim araçlarının diğer insanlarda olduğunu ve insanların hala bu şekilde iletişim kurduğunu da buna ekleyelim. Diğer insanlarla iletişim kurmak için kullanabileceğimiz bütün yolların kapanması, özellikle günümüz toplumunda çok zor bir duruma sokardı insanı. İnsanları anlamamız, onların sizi anlaması, iletişim kurabilmeniz gibi birçok sistemi baştan oluşturmanız gerekirdi. Birkaç saniye düşündüğümüzde dahi bizi ne kadar zorlayacağını tahmin edebildiğimiz bu durumu yaşayan insanlar var. ‘Otizm’liler...

Dünyanın evimize rahatlıkla girebildiği, her yaştan, cinsten ve ırktan insanları görebildiğimiz, hatta oturduğumuz yerden istediğimiz kişi ve yerle iletişim kurduğumuz bir çağdayız.

Ancak bunların yanı sıra birbirimizi anlama, kendimizi ifade edememe gibi sorunların belki de en çok yaşandığı bir dönemin içindeyiz. Bunların tamamına kısaca 'iletişim' ya da 'iletişim sorunları' adını veriyoruz.

İletişimin en çok konuşulduğu, en çok bulunduğu ve yine en çok ihtiyaç duyulduğu bu çağda, bir iletişim problemi olan 'otizm' de giderek daha fazla duyulur oldu. İnsanlar iletişim çağı olan günümüzde başka bir iletişim sorunu olan otizm ile tanıştılar (Aydın, 2008). Tanıştılar çünkü otizmin ne olduğunu anlamak ve bu durumu anlamlandırmak çok güç oldu. Normal gelişim açısından farklılıklar vardı ve bu farklılıklar ve bilinmeyenler anne babaları ve çocuğun çevresindeki herkesi kaygılandıran bir durum haline geliyordu.

Bize farklı bir durum olarak yansıyan, daha önce deneyim ve bilgi sahibi olmadığımız konular, kişiler ve hayatlar her zaman için bilinmeyenleri ve soru işaretlerini barındırır (Akkök, 1997).

Son zamanların en çok dikkat çeken rahatsızlığı olan 'otizm'in hala pek çok bilinmeyen tarafı bulunmaktadır (Aydın, 2008).

Bu bilinmeyenleri ve soruları aydınlatmak için zamanla çalışmalar başladı. Bu çalışmalar ışığında otizmin ne olduğu, belirtileri, sebepleri, tanı için gerekli olan özellikler, eğitimleri, tedavileri, ortaya çıkan problemlerle ilgili çözüm yolları, takınılması gereken tutumlar ve bunlar gibi birçok alanla ilgili açıklamalar çalışmalar yapıldı.

2.1.1. Otizmin Tanımı ve Tarihçesi

Yunancada 'autos' kelimesinden türetilmiş olan otizm, kelime manası itibariyle 'kendine dönük' anlamına gelmektedir. Otizmden bahsedenler ilk olarak 1700'li yıllarda Fransa'da Jan Itard ve İngiltere'de Jon Haslam'dır. Bu bilim adamları otizm sendromunu detaylı olarak incelemişler ve bu sendroma sahip kişileri herhangi bir tanı koymadan farklı kişiler olarak isimlendirmişlerdir (Kanner, 1943).

Otizmi ilk olarak 1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner "Erken Çocukluk Otizmi" olarak adlandırmıştır (Darıca, Abidioğlu ve Gümüşçü, 2002). YGB ya da otizm yelpazesi başlığı altında birbirine benzer, ama detaylara baktığımızda birbirinden farklı otizmle ilgili değişik sendromlar yer almaktadır.

Bunlar;

- Otizm
- Rett sendromu,
- Çocukluğun dezentegratif bozukluğu,
- Atipik otizm,
- Asperger Sendromu olarak bilinir (Korkmaz, 2005).

Kanner'ın otizmle ilgili yaptığı çalışmalar dışında Asperger de, 1944'te otizmi, yaklaşık her 10.000 çocuktan dördünde doğumda ya da doğumdan sonraki ilk 3 yılda görülen, davranışsal bir sendrom olarak adlandırmıştır (Akt. Alpaytaç, 2007).

Kanner'ın ifadesine göre otistik davranışların nedeni buzdolabı anne babalarının çocuğa mutlu ve güvenli bir yaşam sunamamasıydı. Kanner'ın dışında Asperger'de otizmle ilgili çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar neticesinde bir takım sonuçlara varmıştır.

Kanner'e göre otizmin aşağıdaki üç karakteristik özelliği vardı;

1. Otistik yalnızlık
2. Değişikliklere karşı olma
3. Yetenek çokluğu

Asperger yapmış olduğu araştırmalarda otizmlili bireylerdeki özellikleri şöyle sıraladı;

1. Girdiği sosyal grupla kaynaşamama
2. Göz kontağı kuramama
3. Mimik ve jestleri doğru şekilde kullanamama
4. Konuşma dilini farklı biçimde kullanma
5. Bir öğretmen ya da yetişkinden bir şey öğrenmek için hazır olamama
6. Sınırlı ve yetersiz ilgi alanı
7. İleri derecede soyut mantıksal düşünme yetisi
8. Kendine özgü kelimeler yaratabilme

1911 yılında Eugen Bleuler'in şizofreni ile ilgili yaptığı düşünce bozukluğunun tarifinde, otizm kelimesini kullanırken bunu kişinin kendini dış dünyaya ve diğer insanları kapatması olarak kullandığını görmekteyiz (Persson, 2000).

Otizmle ilgili yapılan çalışmaların yanı sıra DSM V’de Otizm şu şekilde ifade edilmektedir;

A. O sırada ya da öyküden alınan bilgilere göre, aşağıdakilerle kendini gösteren, değişik biçimleriyle toplumsal iletişim ve toplumsal etkileşimde süregiden eksikliklerdir:

1. Sözelimi, olağandışı toplumsal yaklaşım ve karşılıklı konuşamamadan , ilgilerini, duygularını ya da duygulanımını paylaşamamaya, toplumsal etkileşimi başlatamamaya ya da toplumsal etkileşime girememeye dek değişen aralıkta, toplumsal-duygusal karşılıklık eksikliği

2. Sözelimi, sözel ve sözel olmayan tümleşik iletişim yetersizliğinden, göz iletişimi ve beden dilinde olağandışılıklara ya da el-kol devinimlerini anlama ve kullanma eksikliklerin, yüz ifadesinin ve sözel olmayan iletişimin hiç olmamasına dek değişen aralıkta, toplumsal toplumsal etkileşim için kullanılan sözel olmayan iletişim davranışlarında eksiklikler.

3. Sözelimi, değişik toplumsal ortamlara göre davranışlarını ayarlama güçlüklerinden, imgesel oyunu paylaşma ya da arkadaş edinme güçlüklerine, yaşlılarına ilgi göstermemeye dek değişen aralıkta, ilişkiler kurma, ilişkilerini sürdürme ve ilişkilerini anlama eksiklikleri

B. O sırada ya da öyküden alınan bilgilere göre, aşağıdakilerden en az ikisi ile kendini gösteren, sınırlı, yineleyici davranış örüntüleri, ilgiler ya da eksikliklerdir.

1. Basmakalıp ya da yineleyici devinsel eylemler, nesne kullanımları ya da konuşmada kendine özgü deyişler.

2. Aynılık konusunda direnme, sıradanlık dışına esneklik göstermeme ya da törensel sözel ya da sözel olmayan davranışlar .

3. Yoğunluğu ve odağı olağandışı olan, ileri derecede kısıtlı, değişkenlik göstermeyen ilgi alanları.

4. Duyusal girdilere karşı çok yüksek ya da düşük düzeyde tepki gösterme ya da çevrenin duyusal yanlarına olağandışı bir ilgi gösterme

C. Belirtiler erken gelişim evresinde başlamış olmalıdır.

D. Belirtiler toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da diğer işlevsellik alanlarında klinik açıdan belirgin bir bozulmaya neden olur.

E. Bu bozukluklar, anlıksal yetiyitimi ya da genel gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamaz. Anlıksal yetiyitimi ve otizm açılımı kapsamında bozukluk sıklıkla bir arada ortaya çıkar. Otizm açılımı kapsamında bozukluk ve anlıksal yetiyitimi eştanı tanısı koymak için, toplumsal iletişim, genel gelişim düzeyine göre beklenenin altında olmalıdır (DSM 5, 2013).

Otizmle ilgili gerek dünyada gerek ülkemizde çalışmalar yapılmakta ve bu çalışmalar ışığında sendromun bilinmeyenleri aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Yapılan tanımlarda birçok ortak nokta olduğu gibi çalışmalarını özel kılan unsurlara da rastlamak mümkündür. Ülkemizde otizmle ilgili yapılan ve kabul gören çalışmalara göz attığımızda aşağıda yer alan tanımlara rastlamaktayız. Otizm, bireyin yaşamının ilk 3 yılı içinde ortaya çıkan, toplumsal iletişimin hemen her alanında, göz teması kurmada, ses tonunu konuşmaya göre ayarlama, beraber oyun oynamada, karşılıklı yapılan konuşmada açığa çıkan, belirtileri ve özellikleri değişik derecelerde olabilen niteleyici bir bozukluktur (Korkmaz, 2005). Otistik çocuklar genellikle öğrenme konusunda sıkıntı çekerler. Bir çok otistikte farklı seviyelerde zeka geriliği görülse de, zeka düzeyleri normal olan otistik çocuklar da bulunmaktadır.

Ancak genel zeka seviyeleri hangi düzeyde olursa olsun, otistik çocuklar çevrelerini ve olup bitenleri algılamada ortak bir güçlük çekerler (Güneş, 2007). Otizmin kişiyi en çok etkilediği sosyal ilişki kısmına vurgu yapan bir diğer tanımda ise şu ifadeler yer almaktadır. Otizm sendromu, duygusal ve sosyal ilişkilerde oluşan kısıtlılık durumu, kullanılan dilin gelişiminde gecikme ve sürekli tekrar eden tuhaf davranışlarla karakterize olan bir bozukluk olarak da tanımlanabilir (Fazlıoğlu ve Özlü, 2004). Otizmin bir diğer temel özelliği de yaşam boyu devam etmesidir. Eğitim ile etkilerinin üstesinden gelinebilir ancak kişinin hayatına ömrünün sonuna kadar eşlik eden nörolojik bir rahatsızlıktır. Bu ifadeleri temel alan bir diğer tanım ise şu şekildedir.

Otizm yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve bireyin yaşamı boyunca süren, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişimde ortaya çıkan gecikme ve sapmayla karakterize olan nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilmektedir (Doğangün, 2008). Bireyin sosyal ilişkilerde yaşadığı güçlük, otizmi en iyi tanımlayan ifadedir (Volkmar ve diğ., 1993).

2.1.2. Otizmin Görülme Sıklığı

1970 yılında Wing, Judith Gould ile yaptıkları araştırmada 10,000 çocuk arasında 22 çocukta otistik belirtiler saptamışlardır. 1986 yılında Gilberg in otizmin görülme sıklığıyla ilgili aynı sayılara ulaştığını söyleyen Wing, bugün dünyaya gelen her 10,000 çocukta 58 gibi bir sayıya ulaşıldığını yazmaktadır (Persson, 2000).

Her 10000 kişi içinde 4-5 kişinin otizm bozukluğundan etkilenmiş ve bunun belirtilerini gösterdiği düşünülmektedir. Otizmin 2500’de 1 olarak bildirilen görülme sıklığı değerinin 1000’de 1 civarında olduğu; hatta otizmin bir çok yelpazeyi de içine alan en geniş tanımı dikkate alındığında bu oranın 500’de 1’i bulunduğu düşünülmektedir (Korkmaz, 2005).

Geçmiş yıllarda otizmin sıklığı ile ilgili yapılmış bazı araştırma verilerine göz attığımızda ise; 1960 ve 70 yıllarında İngiltere ve Danimarka da 10,000 çocukta 4-5 otizimli çocuk bulunmuştur (Persson, 2000).

Bu çalışmanın ardından otizmin görülme sıklığı ile ilgili bir çok çalışma yapılmış ve günümüze kadar yapılan pek çok çalışmada yaygınlık oranlarında giderek artan bir tablo görülmüştür (Fombonne, 2005).

Son yıllarda Otistik bozukluk yaygınlık oranında ortaya çıkan bu artışa neden olabilecek durumlar arasında otizmle ve sayıyı saptama yöntemleriyle ilgili yapılan çalışma yöntemleri ve örneklem sayılarında meydana gelen farklılıklar, otizme ilişkin aile ve toplum bilincinin artması ve en önemlisi otizm tanımında artık daha fazla kişiyi kapsayabilecek değişiklikler sayılmaktadır (Fombonne, 2005).

Otizm bozukluğunun erkek çocuklardaki oranını kız çocuklarla kıyasladığımızda erkek çocuklarda 3-4 kat daha sık görüldüğünü görüyoruz (Persson, 2000). Genetik etmenleri vurgulayan bir çalışmanın sonucuna göre ise Erken bebeklik otizmi olan çocukların kardeşlerinde görülme olasılığı genel popülasyona göre 50 kez daha yüksektir (Öztürk, 2001).

Otistik çocukların kardeşlerinin otistik olma ihtimali yüzde 3 olarak değerlendirilir ve bu risk normale kıyaslandığında 10-100 kez daha fazla risk taşıdığı anlamına gelmektedir (Korkmaz, 2005).

2.1.3. Otizme neden olan faktörler

Otizme ilgili yanıt bulunamayan en önemli soru otizme kesin olarak neyin sebep olduğudur. Çünkü, otistik çocukların gösterdiği davranışları tek bir sebebe bağlamak doğru değildir.

Otizm tanısı almış kişilerin yalnızca % 5-10'unda tıbbi bir neden saptanabilmektedir. Otistik bozukluğa birçok durum neden olabilir(Fazlıoğlu ve Özlü, 2004). Otizmin nedenlerini bulmaya yönelik ikizler üzerine yapılan araştırmalar, ortak çevre koşulları ve başka genetik ya da tıbbi sendromlar olmadığını düşündüğümüzde, otizm riskinin %90'ından fazlasını kalıtsallığın yani genetik etmenlerin rol oynadığını gösterir.

Otizmin nedenleriyle ilgili yapılan çalışmalarda bilim adamları, otistik erkek bir çocuğun DNA'sında belirli bölümlerinin silinmiş olduğu bir kromozom tanımlamışlardır. 15. kromozomda DNA'nın 1000 blokluk kısmının silindiği bulgusuna varılmış ve tespit edilen bu silinmenin diğer otistik çocuklarda da meydana gelip gelmediği araştırılmaktadır (Yanardağ, 2007).

Otizmin erkek çocuklarda daha sık görülmesi ve pek çok genetik hastalıkta otizme ait belirtilerin görülüyor olması, otizmin genetik bir temeli olduğunu düşündürmüştür. Otizme sebebiyet verecek tek bir gen saptanamamakla birlikte, birden fazla genin bu sendromda etkili olduğuna dair araştırmalarla ortaya konulmuş birçok kanıt vardır (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2005).

2.1.4. Otistik Çocukların Özellikleri

2.1.4.1. Sosyal ve Duygusal Özellikleri

Sosyal becerilerin gelişim sürecine baktığımızda bunların normal gelişen çocuklarda sonradan kendiliğinden gelişen ve çevresiyle girdiği etkileşim neticesinde kazanılan beceriler olduğunu görmekteyiz. Normal gelişim gösteren çocuklar içinde yaşadığı ortamda çevresinde katkısıyla bu yetilerini kullanarak toplumsallaşır. Ancak otistik bozukluk gösteren çocuklarda bu yetiler için gerekli nörobiyolojik mekanizmalarda hasar meydana geldiği için bu toplumsal becerileri kendiliklerinden edinemezler (Frith, 2001).

Otistikler, gündelik yaşamlarında oluşabilecek tüm değişimlere karşı direnç gösterirler. Genellikle çevrelerindeki düzenin ve kendi rutin yaptığı, kendisine yapılanların değiştirilmesini hiç istemezler.

Nesnelere ve gündelik yaşamın rutinine bağımlılık otizmlili çocuğu olan aileleri en çok zorlayan alanlardan bir tanesidir, çünkü bu düzendeki en küçük bir sapma dahi ve öfke nöbetlerine neden olabilir (Korkmaz, 2003).Grup oyunlarından kaçınma, aynı oyuncakla uzun süre ve sıkılmadan oynama, oyuncak elinden alındığında aşırı tepki gösterme ,yaratıcı , kurallı ve işbirliğine dayanan oyunlara katılmama gibi oyun becerileriyle ilgili güçlükleri sosyal gelişimlerini ve arkadaşlık kurma becerilerini olumsuz etkilemektedir (Özbey, 2005).

Otizmlili çocukların duyuşsal uyarılara verdiğı tepkiler ile normal gelişim gösteren çocukların verdiğı tepkiler arasında farklılıklar görölmektedir. İşitsel, görsel, dokunsal uyarılara karşı tepkileri özellikle dikkat çekicidir. Otistik çocuklar işitsel uyarılara karşı verdiğı tepkiler enteresan olmakla beraber çok fazla çeşitlilikte gösterirler. İsimleri söylendiğinde tepki vermemeleri genellikle aileleri korkutan ve işitme olup olmadığını düşündüren bir durumdur. Bu doğrultuda göz göze gelmekten kaçınmaları, çevrelerine karşı ilgisizlikleri görmeyle ilgili sorunları olabileceğini ailenin aklına getirebilir (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2005).

Otistik çocukların genellikle günlük hayatlarında oyunlarında tek başlarına kalmayı tercih ettikleri, aile bireyleriyle, çevresindeki insanlarla iletişim kurmaya çalışmadıkları görölmektedir. Otizmlili çocuklar, çevrelerinde ve evlerinde fiziksel değişiklikler olduğu zaman bu duruma büyük tepki gösterebilirken, insanlarla iletişim kurmak ve sürdürmek bu çocuklar için önem arz etmemektedir (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2005).

2.1.4.2. Zihinsel Gelişim Özellikleri

Otizmlili çocukların zeka düzeyleri incelendiğinde yaklaşık olarak %80' nin, Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeğı'nden (WISC-R) 70'in altında puanlar aldığını görmekteyiz. Büyük bir kısmı zeka testinden düşük puan almaktadır ancak bununla birlikte bazı otizmlili çocuklar matematik, müzik ve mekanik gibi alanlarda yaşıtları ile kıyaslandığında üstün yetenekler göstermektedirler (Bodur ve Soysal, 2004).

Otistik çocukların zihinsel becerilerine baktığımız zaman; olayları anlamama, empati kuramama, genelleme yapamama, dikkatini uzun süre sürdürememe gibi güçlükleri olduğunu görmekteyiz (Özbey, 2005). Otistik çocuklarda var olan ve aile öğretmen ve çocuğun çevresini en fazla zorlayan durum ise bu çocukların göstermiş oldukları davranış sorunlarıdır.

Otizimli çocuklarda görülen davranış sorunlarına baktığımız zaman bunların; hiperaktiflik, öfke nöbetleri, saldırganlık, kendine zarar verme, tekrarlayıcı davranışlar (stereotipi), takıntılı davranışlar, tikler, yeme ve uyku sorunları, cinsel sorunlar, yıkanma, eşya, kişi veya eyleme yönelik takıntılar, inatçılık görülmektedir. Bu durumlarda genellikle ilaç tedavilerine başvurulur (Korkmaz, 2003). Klinik çalışmalarda da çocukların zeka seviyesi düştükçe davranış bozukluğunun ortaya çıkma olasılığının arttığı bulunmuştur (Kaplan ve Sadock, 2004). Otistik çocuklarda belli alanlarda çok üstün yetenekler olabilir ancak bu diğer alanlarla uyum halinde değildir. Örneğin; kitabı bir kez okuyarak tamamını ezberleyebilen bir çocuk iletişim kurmak için cümle kurmayabilir (Özbey, 2005). Otistik çocuklarda olduğu ifade edilen üstün yetenekler genellikle soyutlama yetisi gerektirmeyen ve sadece belleğe dayalı uçuş ve tren tarifeleri, araba plakaları, tarihi olayların gün ve yerleri, kimyasal formüller, telefon defterindeki numaraların aklıda tutulması gibi becerilerdir (Gillberg ve Coleman, 1992).

2.1.4.3. Dil Gelişim Özellikleri

Otizimli çocuklar çevresinde yer alan kişilerle iletişim kurmada çok sıkıntı çekerler. Bu sınırlılığın oluşmasında ve ortaya çıkmasında etmen olabilecek en önemli durum ise bu çocukların dil ve konuşmada becerisinde yaşadığı zorluklardır (Darıca, Abidioğlu ve Gümüşçü, 2002).

Otizimli çocukların birçoğunda görülen ve aileyi yönlendirme noktasında önemli bir veri olan durum ise çocuğun konuşmasıdır. Otistik çocukların büyük bir kısmı erken bebeklik döneminde konuşamazlar. İlerleyen yaşlarında bazılarında konuşma gelişse bile bu durum akranları gibi arzu edilen düzeyde olamayabilir. Bazen ise tek kelime dahi konuşamayan otistik çocuklarla karşılaşılabilir.

İletişim ve konuşma becerisini kısmen kazanmış otizmli çocuklarda bu durumun aniden ya da zaman içinde kaybolduğu da görülebilen bir durumdur.

Ancak otizmlilerin çocukların büyük bir kısmında anlamlı olarak dil ve konuşma becerisi gelişmemektedir (Korkmaz, 2005).

-Otizmlilerin çocukların dil ve konuşma becerisinde görülebilen eksiklikleri şu şekilde sıralayabiliriz;

-Konuşma dilinin gecikmesi ya da hiç gelişmemesi

-Kişi zamirlerinin doğru kullanamama

-Karşılıklı konuşma başlatamama ya da bir konuşmayı sürdürmemesi

-Konuşmanın vurgusu, ritmi ve entegrasyonunda yaşanan sorunlar (Bodur ve Soysal, 2004).

Otistik çocuklar kendilerine bir şey söylenildiğinde veya seslenildiğinde kişilerde duymuyormuş hissi uyandırabilir (Bodur ve Soysal, 2004). İsteklerini karşılamak için yetiştikenden yardım istediğinde yüzüne bakmaz. İsteklerini yetiştikinin elinden tutarak onu istediği yere götürmek suretiyle yaptırmaya çalışır. Ayrıca ağlamak ve bağırarak isteklerinin ifade etmenin bir yolu olarak kullandıkları yöntemlerdendir (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2002).

Ayrıca otizmliler çocukların anlam vermekte güçlük çektiği durumlardan biride insanların konuşma sırasında takındığı tavırlardır. İnsanların yüz ifadelerini, vücut dilini, ses tonundaki değişiklikleri anlamlandıramazlar (Korkmaz, 2005).

2.1.5. Otizm ve Aile

Çocuk sahibi olmak bir aile için ailenin mutluluğunun devamı için çok önemli bir durumdur. Aileler çocuk sahibi olmak için hayal kurmaya başladıkları andan itibaren doğacak çocukları ile ilgili onun geleceği adına yatırımlar yaparlar. Ancak geleceğine yapılan yatırımların yanı sıra yapılan en büyük yatırımlar duygusal yatırımlardır. Çocukları doğduktan sonra ise aylar boyunca yapmış oldukları hazırlıkların yatırımların karşılığını almak isterler. Büyük bir özlem ve sevgiyle beklenen çocukların ailelerine verecekleri en büyük ve mutluluk verici karşılık, anne-babalarına içten bir şekilde sarılmaları, onlara gülümsemeleri onlarla oyunlar oynaması ve belki de en önemlisi “anne-baba” demeleridir (Aydın, 2002).

Aileye bu mutluluğu getirecek çocuk çok önemlidir çünkü çocuk sahibi olmak, kadın-erkek, karı-koca gibi rollerin yanında yeni bir rol üstlenme sorumluluğunu verir. Ve kişiler bu rolden yaşamları boyunca sıyrılıp vazgeçemezler. Bir başka deyişle yaşamın belli bir döneminde eşler, karı ve kocalık rollerini bıraksalar da eğer çocukları varsa, boşanmış olsalar dahi ana-babalık rollerinden ayrılamazlar. Bu nedenle bu karar kişilerin yaşamını etkileyen en önemli kararlardan biridir (Güngörmüş ve Özkardeş, 2009).

Bu kararın verilme aşamasında eşler birbirlerinin iyi ve kötü günlerinde beraber olma destek olma sözü verirler. Evlilik birliğinin kurulmasının ardından ben yerini bize bırakır. Erkek ve kadın evlendikten sonra kurdukları evliliğin daha güzelleşmesi ve nesillerinin devam etmesi adına çocuk sahibi olmak isterler. Dünyaya gelecek çocuklarıyla ilgili hayalleri, beklentileri ve planları olur. Ancak bu planların içerisinde çocuklarının engelli olması yoktur. Karşılaşılabilecek bu durum anne ve babayı derinden sarsabilir. Bu durumu anlamak, kabullenmek, etkisinin üzerinden atmak zaman alabilir. Ancak bu noktada eşlere düşen evliliğe karar verdikleri anda sözünü verdikleri iyi günde ve kötü günde beraber olma sözünü hatırlamaktır. Aileye katılacak yeni birey engelli olabilir ve bu durum onun beklenen güzelliklerden mahrum doğacağı anlamına gelmez. Ancak anne babanın bu durumu kabullenene kadar geçirecekleri bazı aşamalar vardır. Çocuklarına konulan otizm tanısını kabullenene kadar ailelerin yaşamış olduğu durumlar dört tane modelle açıklanmaya çalışılmıştır.

Bunlardan ilki aşama modeli;

a) Aşama Modeli: Ailelerin Çocuklarının durumları karşısında çeşitli aşamalardan geçerek kabul ve uyum aşamasına doğru ilerlediğini varsayan modeldir(Akkök, 1997).

Birincil Tepkiler:

- Şok
- Reddetme
- Acı çekme, depresyon

İkincil Tepkiler:

- Suçluluk duyma
- Kararsızlık
- Kızgınlık duyma
- Utanma-mahcup olma

Üçüncül Tepkiler:

- Pazarlık etme davranışı
- Uyum sağlama ve her şeye yeniden başlama

b) Sürekli üzüntü Modeli: Bu yaklaşıma göre aileler çocuklarının bu durumu karşısında gerek aile içi yaşantıları, gerekse toplum tarafından oluşturulan baskı ve beklentilere bağlı olarak sürekli bir üzüntü ve kaygı içerisinde dirler. Ailenin yaşadığı bu süreç doğal bir süreç olarak algılanmakta patolojik bir problemin yer aldığı bir dönem olarak düşünülmemektedir. Çocuğun gelişiminde meydana gelen farklılığının kabulü ve üzüntü bir arada yaşanabilir ve ailenin yeni duruma karşı uyum süreci böylece gelişir (Akkök, 1997).

c) Bireysel Yapılanma Modeli: Bu model farklı gelişim gösteren çocuğun dünyaya gelmesi neticesinde ortaya çıkan duygulardan çok düşünce yapısı üzerinde durmakta ve ailelerin ortaya koyduğu farklı tepkileri, bu durum karşısında yaptıkları farklı yorumlamalar, sahip oldukları farklı algılara bağlamaktadır. İçinde yaşanan çevrenin de değer yargılarına bağlı olarak, gelecek yaşantılarına ve çocuklarının geleceğine ilişkin bilinçli yapılar ailelerin zihninde oluşmaktadır. Farklı gelişim özellikleri gösteren bir çocuğun doğumu, daha önceden oluşmuş ve yerleşmiş zihinsel yapılar uymadığı için aile yoğun bir kaygı yasar. Bu sok döneminin atlatılmasının ardından aile, tekrar çocuklarıyla ilgili bir zihinsel yapılanma sürecine dahil olarak kendilerine ve çocuklarına ilişkin farklı yapılar oluşturur (Akkök, 1997).

d) Çaresizlik, Güçsüzlük ve Anlamsızlık Modeli: Bu modele göre, farklı gelişim özellikleriyle dünyaya gelen bir çocuğun anne babada yarattığı duygular, anne babanın bu durumla ilgili maruz kaldığı yakın çevrenin tepkileriyle çok yakından ilişkilidir. Onların, duruma karşı geliştirdiği olumsuz düşünceler ve durumun çaresizlik olarak algılanması, anne babanın da benzer duygular içine girmesine neden olur. Çaresizlik ve güçsüzlük, farklı gelişim özellikleriyle dünyaya gelen yeni bir bebeğin tüm anne ve babalarında yaşanabilecek bir duygu olmakla birlikte, yakın çevrenin çocuğa karşı tepkileri, anne babanın tepkilerinin, duygularının şekillenmesinde temel oluşturur (Akkök, 1997).

Kırcaali-iftar (1997), engelli çocuğun varlığı nedeniyle, ailede yaşanan sorunları dokuz nedene bağlamaktadır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Çocuk dünyaya gelmeden önce kurulan harika çocuk hayalinin yıkılması ve bunun sonucunda ailenin çocuğu kabul etmede ve yaşadıkları duygusal bunalımı atlatmada çektiği zorluk,

2. Otizmin hala tam olarak açıklanamaması nedeniyle aile bireylerine, çocuğun kardeşlerine, yakınlarına ve çevreye çocuğun durumunu ifade etmede yaşanan zorluklar

3. Çocuğun etkilendiği otizm durumuna ve otizmin özelliklerine ilişkin sahip olunan bilginin yetersizliği ve farklılık göstermesi,

4. Engelin çocukta ortaya çıkardığı sağlık ve davranış sorunları ile bu sorunlarla başa çıkma konusunda yetersiz kalınması bunun yanı sıra, çocuğun bakımının zaman, emek, para gerektirmesi, anne ve babanın kendilerine ve diğer çocuklara maddi manevi yetismekte güçlük çekmesi

5. Çocuğun gelişimin sürecinde önemli sayılabilecek aşamaları yaşayamama ya da normal gelişim gösteren çocuğa göre çok geç yaşama. Normal gelişim gösteren bir kardeş varsa onun daha önce konuşması gibi

6. Çocuğun gelişimindeki farklılık itibariyle çevrenin gösterdiği olumsuz tutumlar ve ailenin yakın çevresinin aileden uzaklaşması,

7. Engelin özelliği ve etkilerine göre pek çok uzmanla görüşme gereği,

8. Çocuğun gelişimi açısından gerekli olan en uygun eğitim ortamı bulma çabaları,

9. Çocuğun geleceğine ilişkin duyulan kaygılar.

Otistik çocuğu olan ailelerden bazıları hayatın akışı içerisinde dönem dönem kendilerine olan güvenlerini kaybettiklerini hissederler. Bu tip duyguların yaşanmasına sebebiyet veren üç durum vardır. Birincisi ve aslında anne babayı en çok etkileyen; otizm nedeni henüz kesin olarak bilinmeyen bir özür durumudur. Anne-babalar hayatlarında planladıkları durumun dışında kalan oldukça güç bir seri davranış ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Şimdiye kadar hiç görmedikleri davranışlarla karşılaşmaları ve anne baba olarak çocuklarına karşı görevlerini ve anne baba rollerini yerine getirmede yetersiz kaldıklarını hissetmeleri sonucunda değişik duyguları yansıtmaları normal karşılanabilecek bir durumdur.

İkincisi; ailenin otizmi kabul etmesinin ardından aileyi bekleyen; çocuğun günlük bakımını üstlenme veya yardım etme, toplum içine kaynaştırılması ya da gelişimin tamamlanması adına verilmesi gereken eğitim için gerekli koşulları sağlamak gibi bazı sorumlulukları yüklenmek zorunda kalmasıdır.

Başlangıçta bilgi sahibi olmadıkları bu durumla ilgili kimden nasıl yardım alacağını bilemeyen aile bireylerinin kendine yönelik olumsuz duygular geliştirmesi ve bu duygulardan ciddi şekilde etkilenmeleri normaldir. Aile bireyleri dünyaya gelen çocuklarının özel durumuyla alakalı gereken yardımı ve desteği gördükçe kendilerine olan güvenlerini yeniden kazanacaklar ve çocuklarına daha fazla yardımcı olabileceklerdir. Üçüncüsü; otizm nedir? Otizmden kaynaklanan ve çocuğun hayatını etkileyen sorunlar nelerdir? Bu sorunlara nasıl çözüm bulunacaktır? gibi bazı sorulara tam olarak karşılık alınamaması sonucunda bireyler kendilerini yetersiz hissedebilmektedirler. Bunun neticesi olarak, bireylerin kendilerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri güç olmakta ve bu durum aile için zaman almaktadır (Darıca, Gümüşçü ve Pişkin, 2005).

Dünyaya bazı yetersizliklerle gelen bir çocuğun varlığına başarılı bir şekilde uyum sağlamayı kolaylaştıran etmenlerden biri, hem çocuğun hem de ailenin gereksinimlerini karşılamaya yönelik olan, yetersizlikle ilgili sorunların azaltılmasına ve ailenin bu sorunlarla başa çıkmasını sağlamak için verilen destek hizmetlerini sağlamaktır (Kaner, 2004).

Bu destek hizmetleri yukarıda yer alan ve otizmlili çocuğun aileye etkisini gösteren aşamalardan ailenin minimum düzeyde etkilenmesini sağlayacak en önemli unsurdur.

Bu destek kaynaklarının iki işlevi vardır. Bunlardan ilki, hem çocuğun ve ailenin gereksinimlerini karşılamaya yardım etmek hem de yetersizlikle ilgili sorunların azaltılmasını ve ailelerin bu sorunlarla başa çıkmalarını kolaylaştırmaktır. Sağlanan sosyal destek, bireylerde ve aile içinde stres yaratan durumu ortadan kaldırırsa bile, bireylerin yaşadıkları kaygı düzeylerini azaltmakta, onların daha iyimser olmalarına, onlar için zorlayıcı olan durumlarla başa çıkmada yeni çözümler üretmelerine yardımcı olup, çaresizlik duygularını bir nebze olsun azaltmakta ve değişen yaşamlarını tekrar yaşanılabilir hale getirmektedir (Kaner, 2004).

Çocuğun engelli veya farklı gelişim özellikleri olmasıyla beraber her aile bu duruma farklı tepkiler verir ve bu durumun yarattığı olumsuz duygularla başa çıkmak için farklı mekanizmalar kullanır.

Ailelerin bu dönemde özellikle arkadaşlığa, dostluğa, yaşadıkları zor durum karşısında yalnız olmadıklarını hissetmeye, duygusal desteğe ihtiyaçları vardır. İhtiyaç duyulan bu destek genişletilmiş aile fertlerinden, yakın çevreden alınabileceği gibi, psikolojik danışma gruplarında aynı problemi yaşamakta olan diğer anne ve babalardan da alınabilir.

Anne babaların oluşturduğu bu anne-babaların yalnız olmadıkları konusunda farkındalık yarattığı gibi, birbirlerine duygusal ve sosyal yönden yakınlaşmalarına da yardımcı olur. Bu dayanışmanın olumlu sonucu olarak kaygı düzeyinde belirgin bir azalma ortaya çıkmaktadır ve, bu durumda anne ve babaların yalnız kalmamalarının, oldukça önemli olduğunu ortaya çıkarır (Akkök, 2003).

Zucman'a göre (1982) anneler engelli çocuklarının kendi gereksinimlerini ve isteklerini karşılamada yaşadıkları sıkıntıdan ötürü bunlarla ilgilenmek zorunda kalırken, çocuklarının bakımıyla ilgilenmeye çalışırken eşlerinin kendilerinden ve evden uzaklaşmaya başladığını görememektedirler. Bu açıdan bakıldığı takdirde ailede yer alan engelli bir çocuğun olağan aile durumunu etkilemenin ötesinde özellikle çiftin birbiriyle olan ilişkisini sınamaya yönelik bir etkisinin de olduğu belirtilmektedir (Akt. Duygun ve Sezgin, 2003).

Marvin ve Pianta(1996)'ya göre, ebeveynler, çocuğun otizm tanısından sonraki süreçte ortaya çıkan acılarını ve diğer stres verici duygularını, düşüncelerini çözemedikleri bunlarla baş edemedikleri zaman çocuklarından gelen ve başarı olarak kazanç olarak görülebilecek iletişim işaretlerine uymayı ve duyarlı olmayı zor bulmaktadırlar.

Otizmlili çocuğun duygusal gelişimindeki yavaş ilerleme, beklentilerin farklı olması ve duygu ifadesindeki yetersizlikler anne ve çocuk arasındaki empatiyi azaltabilir. Azalan bu empati durumu da ebeveyn stresini artıran etmenlerden biri olabilir.

Ailelerin tepkileriyle ilgili yapılan bir çok araştırma çocukta görülen otizm etki ve belirtileri ağırlaştıkça ailedeki stresin daha da arttığı yönündedir. Dahası, çocuğun olumsuz özellikleri artıkça, aile toplumsal yaşamından daha çok izole olmaktadır, yani kısacası aile de "otizmlili" olmaktadır (Kozloff, 1984).

Ailelerin otizmlı çocuğa sahip oldukları için yaşadıkları ve çözemedikleri sürede giderek artan stres düzeyleri, aile içi rollerinin tekrar belirlenmesine, aile bütçesinin otizmlı çocuğun tedavi ve eğitim masrafları için tekrar yapılanmasına, ve aslında çok önemli bir konu olan ve üzerinde durulması gereken diğer kardeşlere olan ilginin azalmasına ve eşler arası problemlere sebep olmaktadır (Girli, 2004).

Otizmlı çocuğun anne babanın belki de birbirleriyle ilgili daha önce bilmedikleri özelliklerini ortaya çıkarma gibi bir etkisi de vardır. Ailede ortaya çıkabilecek en zor durumlardan birisidir ve burada eşlerin birbirine desteği çok önemlidir.

Özellikle babanın anneye bütün yükü bırakması çok sık karşılaşılan durumdur. Otizmlı çocuk babayı yuvadan uzaklaştırabilmekte, anneyi babadan uzaklaştırabilmekte yani aileyi temelden sarsabilmektedir. Bunun yanı sıra aynı otizmlı çocuk anne baba arasındaki bağı güçlendirebilmekte birbirlerine daha çok destek olmalarını ve hayata daha fazla sarılmalarını da sağlamaktadır. Burada ise asıl etki eden durumun otizmlı çocuk değil de eşlerin bizzat kendi karakter ve kişilik özellikleri olduğunu görmekteyiz. Kişilerin evlilik kararı vermeden önce engelli çocuk ihtimali düşünmeleri beklenemez ancak hayatta her türlü sıkıntıyı beraber karşılayacağını da göz önünde bulundurarak eş seçmenin yanında anne veya baba olabilmek ihtimalini de eşlerde aranılan özellik olarak düşünebiliriz. Ülkemizde yapılan araştırmalarda evlilik öncesi erkek ve kadının eş seçiminde dikkat ettikleri kriter olarak algıladıkları durumlar şu şekilde sıralanmıştır.

Eş seçimi yapılırken birey sadece kendi eşini seçmez, aynı zamanda da çocuklarının muhtemel anne-babasını da seçmektedir. Erkek sadece bir kadınla evlenmez aynı zamanda çocuklarının annesiyle de evlenmektedir. Aynı şekilde bir kadın sadece bir adamla evlenmez aynı zamanda çocuklarının babasını da seçmektedir. Dolayısıyla bir eş, 'partner' den daha derin anlamlar içermektedir (Ateş, 2009). Ülkemizde eş seçme konusunda karar verirken gözden geçirilmesi, düşünülmesi gereken önemli faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür (şenel, 2009).

1. Evlenilecek kişiye yönelik hissedilenler ve düşünölenler: Kişi evlenmeyi planladığı kişiye karşı hissettiği duygu ve düşöncelerini onunla beraberken ve yalnız başınayken olmak üzere değerlendirmeye çalışmalı. Evlenmeyi düşöndüğü kişiye karşı düşöndükleri ve hissettikleri olumlu duygu ve düşönceler olmalıdır.

2. Evlenilecek kişinin fiziksel özellikleri: Evlenmeyi düşündüğü kişinin fiziksel özelliklerini nasıl bulduğu, beğenip beğenmediği birey açısından son derece önemlidir. Çünkü bu durum o kişiye karşı hissedilen duyguların yanı sıra o kişinin yanında hissedilenleri de doğrudan etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Evlenilecek kişinin kişilik özellikleri: Eş seçimine ilişkin verilecek kararda, evlenilecek kişinin fiziksel özelliklerinin yanı sıra, o kişinin sahip olduğu kişilik özellikleri de son derece önemlidir. Zamanla bu özellikler değişiklik gösterebilse de kişiliği oluşturan temel yapı taşlarının aynı kalacağı varsayılabilir.

4. Evlenilecek kişinin eğitimi: Evlenilecek kişiyle benzer veya yakın eğitim düzeyine sahip olmak da eşler arasındaki anlaşma ve uyum için son derece gerekli özelliklerden biridir. Kişilerin eğitim seviyelerinin birbirine yakın olması onların zihinsel kapasitelerinin, olayları ele alış biçimlerinin ve verecekleri kararların da daha benzer ve uyumlu olmasını yani bir çok alanda ki bakış açılarının aynı olmasını sağlayacaktır.

5. Evlenilecek kişinin ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi ve yapısı: İnsanlar yıllarca içinde yaşadıkları, kişiliklerinin temel taşlarını oluşturan ailelerinden edindikleri izleri, evlilik yaşantılarına da kaçınılmaz olarak taşırlar. Aileler bireyi etkileyen temel unsurdur dolayısıyla birey etkileyen unsur o bireyin kuracağı aileyi de etkiler. Eğer evlenmeyi planlayan çiftlerin aileleri eğitim, gelir ve kültür düzeyi gibi yönlerden birbirlerinden çok farklılarsa, çiftler için uyum sağlama noktasında sıkıntı yaşanması muhtemeldir.

6. Evlenilecek kişinin yaşı (aradaki yaş farkı): Eş seçimine ilişkin kararda, evlenmeyi düşünen çiftler arasındaki yaş farkı da diğer önemli bir boyuttur. Aradaki yaş farkının fazla olması, genel olarak kişilerin yaşam döngüsü içinde buldukları aşamaları, hayata bakış açılarını etkileyeceğinden uyumu zorlaştırıcı bir etmen olarak da değerlendirilebilir.

7. Evlenilecek kişinin ekonomik bağımsızlığa sahip olması: Günümüzde artık evlenilecek kişide aranması gereken bir özellik olmaktan öte bir önkoşul niteliğindedir. Geçmişten farklı olarak, ekonomik özgürlük sadece erkeğin sahip olması gereken bir özellik değil, evlenmeyi düşünen her iki cinsin de sahip olması gereken bir önkoşul olarak algılanmaktadır.

8. Evlenilecek kişinin dini inancı: Kişinin hayatında dini inançları çok önemli bir yere sahipse, dini inançları doğrultusunda yaşamını sürdürmeyi planlıyorsa, bu kişinin başka bir dini inanca sahip veya kendisiyle aynı dinden ancak aynı ölçüde dindar olmayan biriyle evlenmesi de evlilikte sorun yaratacaktır.

9. Evlenilecek kişinin siyasi görüşü: Eğer kişi belli bir siyasi düşüncenin çok ateşli savunucusu ve taraftarı ise, farklı görüş ve düşünceden biriyle uyum içinde yaşaması güç olacaktır. Bu tür problemlerde, taraflardan biri diğerinin durumunu kabul edip uyum gösterebiliyorsa veya bu farklılık her iki taraf için de önem taşımıyorsa, çiftler için problem oluşturmayabilmektedir.

10. Evlilik kararına ilişkin olarak ailelerin onayının alınması: Evlilikte ailelerin onayının olması, ilişkiye ve evlenilmesi planlanan kişiye yönelik olumlu bakış açılarına sahip olmaları o evlilik için her zaman önemli olacağı unutulmamalıdır. Her aile için çocukları çok değerlidir ve en az kendileri kadar mutlu olmalarını istedikleri varlıklarıdır. Evlenmeyi planlayan çiftler, ailelerinin karşı çıktıkları bir eş seçimi ve evlilik kararı durumunda, bu karşı çıkışın nedenlerini anlamaya, dinlemeye çalışmalıdırlar.

2.2. Anksiyete Bozuklukları

Her insanın hayatındaki en temel amaç mutlu ve huzurlu olmaktır. Yapılan iş, yaşanılan yer, arkadaşlar, komşular, eşler, sevgililer bizi mutlu etmiyorsa bize huzur vermiyorsa insan bu durumlardan kurtulmak için çözüm arayışına girer. İnsan için bu denli önemli olan ve hayatındaki birçok şeyi uğruna değiştirebileceği bu durumun karşısındaki en önemli tehlike “anksiyete”dir. Günümüzde artık birçok kişinin yaşadığı ve baş etmekte güçlük çektiği bu durum ciddi boyutlara ulaştığında kişi için yaşamı çok zor kılar. Bu bölümde anksiyete ile ilgili tanımı, tipleri, belirtileri ve tedavisini kapsayan bilgiler sunulmuştur.

2.2.1. Anksiyetenin Tanımı

Anksiyetenin, Türkçedeki karşılığına baktığımız zaman kaygı, bunaltı, iç sıkıntısı, can sıkıntısı veya hoş olmayan heyecansal bir endişe hali gibi sözcükleri görmekteyiz. Türk Dil Kurumu sözlüğünde anksiyetenin anlamı ise “üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa” olarak verilmiştir (Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, 1998).

Spielberger (1966) kaygıyı açıklarken bunu “durumluluk kaygı” ve “sürekli kaygı” olmak üzere iki başlıkta ele almıştır. Durumluluk kaygıyı bireyin içinde bulunduğu baskılı durum neticesinde hissettiği öznel korku olarak tanımlayabiliriz. Sürekli kaygı ise; bireyin yaşantısında kaygıya olan yatkınlığı ve bulunduğu durumları genel olarak stresli olarak algılaması ve yorumlamasıdır.

Bir olayın kişi tarafından stresli olarak algılanıp algılanmaması, olayın yapısına ve kişinin bu olaya ve bu olayın etkilerine karşı kullandığı savunma mekanizmalarına bağlıdır (Kocabaşoğlu, 2005).

Anksiyete, tehdit veya tehlike karşısında kişinin yaşadığı duygusal, davranışsal ve fiziksel alanlarda otomatik olarak kendini gösteren birtakım değişiklikler ve bunların kişinin hayatına olan etkilerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Anksiyete yaşayan bir insan endişe, kaygı, sinirlilik, gerginlik hisseder; kendisi için tehlike yarattığını düşündüğü durum veya nesne dışında herhangi başka bir iş veya durum üzerine yoğunlaşamaz (Berksun, 2003). Anksiyete bozuklukları, toplumda çok yaygın olarak görülen ve bireyin hayatında önemli düzeyde değişikliğe ve işlev kaybına yol açan psikiyatrik bozukluklardır (Metem, Aydın ve Akyalçın, 2009). Bireyin kontrol edemediği anksiyete durumu kendini, bedensel, ruhsal ve sosyal etkilerle, çeşitli psikopatolojilerle gösterebilir (Öztürk ve Uluşahin 2008).

Anksiyetenin bireylerde yol açtığı değişiklikleri fizyolojik, psikolojik ve bilişsel değişiklikler olarak sıralayabiliriz. Anksiyetenin birbirinden farklı düzeylerde ve farklı fiziksel, psikolojik belirtilerle kendini gösterebileceği fikrini ifade eden Hay, anksiyeteyi hafif, orta, ağır ve panik düzeyde olmak üzere dört aşamada araştırmış ve gruplamıştır. Kişinin biyolojik özellikleri neticesinde hormonların etkisiyle sempatik sinir sistemi uyarılır ve savaşıma-kaçma olarak bilinen klasik stres tepkisi bu durum karşısında ortaya çıkar. Verilen bu stres tepkisi, tehdit ve/veya tehlike oluşturabilecek bir durumla savaşıma veya ondan kaçma sırasında bize yardımcı olacak işimizi kolaylaştıracak birtakım fiziksel değişimleri ve bedensel kaynakları harekete geçirir (Berksun, 2003).

Anksiyete, kişilerin hayatta karşılaşılabilecekleri tehlike durumunda aktif hale geçen biyolojik uyum düzeneğiyle oluşturulur ve bu uyum sağlayıcı özellikleri insanın yaşamının sürdürülebilmesi için var olması gerekli olduğundan anksiyete içinde yaşamın devam ettirilebilmesi için gerekli bir duygu diyebiliriz,

Ancak belli bir yere kadar sağlıklı olan ve olumsuz durumlarla başa çıkabilmek ve bu olumsuz durumların etkisini azaltmak için ortaya çıkan bu duygunun şiddetli ve uzun süre yaşanıyor olması, bir noktadan sonra kişinin yaşamını, aktivitelerini, sosyal yaşamını ve kişiler arası ilişkilerini son derece olumsuz etkilemeye başlamaktadır. Olumsuz etkilerin başladığı bu sınırdan itibaren anksiyeteyi, artık kişide ruhsal sorunlar yaratan bir duygu olarak tanımlayabiliriz (Esel, 2003).

Bu noktaya geldikten sonra artık anksiyete bozukluğu kişinin yaşam kalitesinde çok ciddi bozulmalara yol açar (Kırlı ve Sivrioğlu, 2000).

Anksiyeteye sebebiyet verebilecek durumlara baktığımızda; yaşanan ilişkinin sona ermesi, şiddetli tartışmalar, kişinin çevresindeki yakın birinin kaybı, çalıştığı işten ayrılma, maddi sorunlar, uykusuzluk gibi psikolojik nedenler ya da fiziksel hastalıkların kişide bıraktığı etki, aşırı alkol veya ilaç kullanımı gibi bedensel nedenler olabilir. Bu duygu kişinin gündelik hayatını, sosyal işlevselliğini olumsuz olarak etkilemeye başlamışsa, bu noktadan itibaren artık anormal, patolojik anksiyeteden söz edilir (Işık ve Uzbay, 2008).

Kişinin alışlageldiği çevrenin ortadan kalktığı durumlarda insanlar kaygı yaşar. Hayatta atılan adımlarla ilgili olumsuz bir sonucu beklemek, yaptığımız işlerle inandığımız ve önem verdiğimiz fikirlerin, arasında bir iç çelişki yaşamak kaygıya sebebiyet verir.

Çelişkiyi gidermek adına bir çözüm yolu arayan insan, buna ulaşıncaya kadar yani yaşadığı kaygıyı ortadan kaldırıncaya kadar bir derece kaygı yaşar. Gelecekte yaşayacağı durumları olayları bilmiyor olmakta insanlar için en belli başlı kaygı nedenlerinden biridir (Cüceloğlu, 2003).

Anksiyete çeşitli gruplara ayrılarak ele alınmaktadır. Bunlar;

- Panik bozukluğu
- Yaygın anksiyete bozukluğu
- Obsesif kompulsif bozukluklar
- Fobiler (özellikle fobi, sosyal fobi)
- Akut stres bozukluğu
- Travma sonrası stres bozukluğu
- Genel tıbbi durumu ya da alkol ve diğer bağımlılık yapıcıların yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkan anksiyete bozukluğudur.

2.2.2. Anksiyete Tipleri

İnsanların yaşayabileceği anksiyetenin iki türü mevcuttur. Bunlar;

1. Normal anksiyete
2. Patolojik anksiyete

Normal anksiyetenin özelliklerine baktığımızda şunları görüyoruz:

- a. Objektif tehdit durumuna uygun bir tepkidir.
- b. Regresyon mekanizmalarını kapsamaz.
- c. Yönetilmek için nevrotik savunma mekanizmalarına gereksinim duymaz.
- d. Bilinç düzeyinde yapıcı bir biçimde kabul görür.

Normal anksiyeteyi, organizmanın tehlide tepki gösterme kapasitesinin bir ifadesi olarak tanımlayabiliriz. Bu kapasitenin doğuştan getirdiği bir nörofizyolojik temeli mevcuttur. Ancak burada bireyin yaşantılarının hangisinin tehdit edici değerinin olduğunun bilinmesi bireyin bu durumu öğrenmesine bağlıdır.

Patolojik anksiyetenin kullanımına baktığımızda kaygı ile aynı anlamda kullanıldığını görürüz. Psikiyatride anksiyete kavramını karşılayabilecek en uygun terim bunaltı kavramıdır.

Kişi yaşamış olduğu bu duyguyu içinde sanki kötü bir haber alacakmış gibi bir his olması, bir felaket olacakmış gibi nedeni belli olmayan bir sıkıntı yaşaması, bir endişe duygusu olarak algılar ve tanımlar.

Yaşanılan bu duygular çok hafif tedirginlik ve gerginlik duygusundan başlayarak panik derecesine varan değişik yoğunluğa doğru gidebilir. Ağır derecede yaşanan anksiyete duygusunda kişinin benliği bu ruhsal acı altında ezilir ve yaşayanlar bunun en ağır fiziksel acıdan bile güçlü olduğunu ifade ederler (Çevik, 1993).

2.2.3. Anksiyete Belirtileri

2.2.3.1. Bilişsel Belirtiler

Duyusal belirtiler: Aklın düşünceli bulanık olması, kişinin çevresindeki nesnelere uzakmış gibi ya da bulanık olarak görme, aşırı uyanıklık hali, çevresinin aslında olduğundan farklı ve gerçeğe uygun görülmemesi, gerçek dışı hislere kapılma.

Düşünce zorlukları: Konsantrasyon güçlüğü yaşama, kişinin hayatındaki önemli şeyleri hatırlayamaması, nedenselleştirme güçlüğü düşünmeyi kontrol edememe, objektif düşünme güçlüğü dikkat dağınıklığı.

Kavramsal zorluklar: Aklını yitirme korkusu, bilişsel sapmalar, başa çıkamama korkusu, başkalarınca olumsuz değerlendirilebileceği korkusu, fiziksel zarar görme ya da ölüm korkusu, kontrolü yitirme korkusu, yineleyici korkulu düşünceler, korku veren görsel imgeler (Işık, 2006).

Duygusal Belirtiler: Çaresizlik, korku, gerginlik, tedirginlik, alarm durumuna geçme, endişe, sinirlilik (Işık ve Taner, 2006).

2.2.3.2.Davranışsal Belirtiler

Anksiyete karşısında gösterilen bu davranışları ilk gözlemlediğimizde anksiyeteyi azaltmaya yönelik bir amaç güderlerse de, asıl ve sonradan ortaya çıkan özellikleri anksiyeteyi artırıcı özellikleri olmasıdır.

Kaçma, kaçınma, huzursuzluk, olduğu yerde hareketsiz donma kalma, davranışlarda inhibisyon, konuşma akışında bozukluk, koordinasyon bozukluğu gibi durumlarda anksiyetenin davranışsal belirtileri arasında sayılabilir(Işık ve Taner, 2006).

2.2.3.3.Fizyolojik Belirtiler

Anksiyete karşısında görülen fizyolojik belirtiler genel olarak organizmanın kendini korumaya yönelik bir savunma durumuna geçtiğini gösteren belirtilerdir. Hormonal, sempatik ya da parasempatik sinir sistemlerinde ortaya çıkan değişiklikler sonucu kendini gösterir (Işık, 2006). Çarpıntı, kalp hızında artma, arteriyel kan basıncı değişiklikleri, bayılma hissi, gerçek bayılma, yüz kızarması, aritmi, derin soluma, nefes darlığı, kesik soluma, boğazda düğümlenme, kaslarda gerginlik, reflekslerde artma, yorgunluk hissi, çabuk yorulma, ağrılar, karın ağrısı, karında huzursuzluk, bulantı kusma, ishal, uyku, cinsel isteksizlik, erken boşalma, sık idrara çıkma. Dikkat edilirse, çoğu ya normal işlevlerin abartılı hale gelmiş şekli ya da normal işlevlerdeki baskılanmalardır (Işık ve Taner, 2006).

Anksiyete ile baş etmek için bireylerin göstermiş olduğu bazı davranışlar vardır. Bunlar;

-İçe-Dönem: Kişide anksiyeteye sebebiyet veren olayların psikolojik olarak tehdit niteliğinde algılanması sonucunda kişinin içe kapanması.

-Dışa Vurma: Kişinin anksiyeteyi dışa vurarak yaşaması yani agresif davranışlarla boşalımı.

-Bedene yansıtma: Anksiyetenin bedendeki bir bölgeye yansıtılarak o bölgede oluşan bir problemle ifadesi.

-Kaçınma: Anksiyete oluşturan yaşantılardan kaçınma yoluyla duyulan kaygının azaltılması ve kontrolünün sağlanması.

-Problem Çözme: Anksiyetenin kişide yarattığı duygularla ya da olaylarla ilgili sorunları ortadan kaldırmada uygun davranışların öğrenilmesi için kullanımı.

Diğer dört maddenin aksine problem çözme davranışı bireyi geliştiren etkili bir davranış biçimi olarak görülebilir (Öz, 2010).

2.2.4. Anksiyete Bozukluklarında Tedavi

Anksiyete bozukluğunda orta şiddette anksiyete rahatsızlığı olan bireylere farmakolojik olmayan tedavi yöntemleri uygulanabilir. İlaç tedavisinin yanı sıra psikolojik tedavi yöntemlerinin bilinmesi de gerekmektedir. Dinamik psikoterapi, destekleyici psikoterapi ve bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımları bu noktada öğrenilmesi ve uygulanması gereken yöntemlerdir. Bu terapilerin hedefi şu şekilde açıklanabilir:

Dinamik psikoterapi: İşlev bozukluğuna ait ilişkiler, uyum bozukluğuna yönelik savunmaları ele alarak çatışmanın çözülmesi amaçlanmaktadır.

Destekleyici psikoterapi: Anksiyetenin bireyin ruhsal durumuna zarar veren doğası ve bozulmaya sebebiyet veren problemleri düzeltilmesi için çalışılır.

Bilişsel-davranışsal terapi: Bu yöntemdeki temel amaç bilişsel yapılanma, yüzleşme, gevşeme, nefes kontrolünü sağlama, pratik ayırıştırma, psikolojik eğitim, yol gösterici benlik eğitimini içeren çalışmalar yapmaktır (Saatçioğlu, 2001).

İlaçla Tedavi:

İlaç tedavisi, özellikle anksiyetesi günlük yaşamını olumsuz etkileyen ve bu durumla başa çıkmada zorluk yaşayan hastalar için tercih edilmelidir. Hastaların % 25'inde ilaç tedavisinin kesilmesinden bir ay sonra tekrarlama ile karşılaşılırken, % 60 ile % 80 hastalarda ise bir sene içinde anksiyetenin tekrarlama ile karşılaşmaktadır.

Anksiyete bozukluğunun tedavisinde ilaç tedavisi, davranışçı ve bilişsel psikoterapiler, alternatif tedaviler gibi tedavi yöntemlerinin yararlı olduğu yapılan birçok çalışma sonucunda kabul edilmektedir (Saatçioğlu, 2001). Anksiyete bozukluklarında genellikle ilaç tedavisi ve psikolojik tedavilerin beraber yürütülmesi gereklidir ve amaçlanan başarının bu şekilde sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca anksiyeteyi tetikleyen ve anksiyeteye iyi gelen bütün dış faktörler saptanmalı, tedavi süreci içerisinde bu bilgilerden de faydalanılmalıdır.

2.3. Evlilik

Her insan bir aile içerisinde dünyaya gelir. Bu aileyi annesi, babası ve eğer varsa kardeşleri oluşturur. Belli bir yaşa kadar maddi ve manevi bütün ihtiyaçlarını karşıladığı bu aile ortamında büyüyen birey, hayatın önüne sunduğu şartlar itibariyle yalnızlaşır. Gerek eğitim gerek iş gerekse ailevi sebeplerle ayrı kaldığı aile ortamını artık kendisi oluşturmalıdır. Çünkü insanlar yaratılış itibariyle aile ortamından alacağı şeylere ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçları karşılayabileceği, kendisinin kurabileceği aile ortamının yolu ise insanın yapacağı evliliktir. Ancak evlilik sadece bu ihtiyaçların karşılanması veya yalnız kalmamak için yapılan bir anlaşma olmaktan öte anlama sahiptir. Bu bölümde evlilik, evliliğe etki eden durumlar, birey için anlamı gibi birçok önemli konuya değinilmiştir.

2.3.1. Evlilik Tanımı

İnsanın hayatında birçok yönü ve gelecek adına vereceği kararları etkileyen evlilik, mutluluğu, sıkıntıları, sevinçleri ve üzüntüleriyle insanların birçoğu için ulaşılması ve ulaştıktan sonrada mutlu şekilde sürdürülmesi istenen bir amaçtır.

Evlilik, demografi sözlüğündeki manasında, karşı cinsten iki birey tarafından oluşturulmuş, resmi, dini veya ülkesel farklılıklara göre geleneksel olarak başka tür ve şekillerde de gerçekleştirilebilen meşru bir birliktelik olarak tanımlanmıştır (Tezcan ve Coşkun, 2004).

Evlilik; birbirinden ayrı ilişkileri, ilgileri ve hayat tarzları olan bireylerin, karşılıklı şekilde sağladıkları dayanışma, toplumsal onaylama çerçevesinde ve toplumsal olarak kabul görececek şekilde gerçekleşmiş bir sözleşme, toplumsal baskı veya saklamalara maruz kalmayan cinsel istek ve ihtiyaçların karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kurumdur (Özüğurlu, 1985). Evlilik, evlenen kişilerin yaşayacağı cinsel ilişkileri meşrulaştıran ve toplum tarafından kabul edilen bir sözleşmedir (Ersanlı, 2005). Evlilik birliği, kendine has anlamı ve niteliği barındıran bir kurumdur. Evlilik birliği olması için karşılıklı güven duygusunun, sadakatin, saygının, dayanışmanın, şefkatin ve sevginin olması kaçınılmazdır (Lale, 2009).

Evlilik insanlık tarihi süreci içinde 4000 yıllık toplumsal bir kurumdur. Doğada bir karşılığı bulunmayan, insanoğlunun kurduğu bir kültür kurumudur (Özüğurlu, akt. Yavuzer ve ark., 1995). Kadın ve erkeğin birbirleriyle evleniyor olması biyolojik bir olgu olarak karşımıza çıksa da, evliliği kültürel bir olgu olarak nitelendirebiliriz. Toplumda var olan kültürler, kadın ve erkek arasındaki doğuştan süregelen içgüdüsel çekimi kurum haline getirir.

Evlilikteki standartlara kültürlerin etkisi kaçınılmazdır ancak kültürlerin etkisi kadar insanın kişiliğinde bulunan iletişim stili ve sorun çözme tarzı düşünce biçiminin de etkisi vardır. Burada belirtilen üç unsur neticesinde sosyal bir kurum olan evlilik her iki tarafında karşılıklı anlaşmasına dayalı olarak huzurlu mutlu şekilde işleyen bir birliktelik haline getirilir (Tarhan, 2006).

Medeni Kanun'un 185. maddesinin 1. fıkrasına göre, evlendikten sonra eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Birbiriyle evlenmek isteyen kişiler evlendirmeye yetkili devlet memurunun karşısında evlenme hususunda kendi özgür iradelerini açıkladıkları, ifade ettikleri anda evlenme sözleşmesi imzalanmış ve artık evlilik birliği kurulmuş olur (Köprülü ve Kaneti, 2000).

Evlilik birliğinin kurulması ile birlikte artık hukuksal anlamda bireyler bir takım hak ve yükümlülükleri taşımakta, beraberce kurdukları bu birliğin mutluluğunu sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.

İşlevsel açıdan incelendiğinde evliliğin biyolojik, psikolojik ve sosyal temellerinin bulunduğu bildirilmiş, cinsel yaşamın düzenlenmesi, neslin devamının sağlanması biyolojik işlevlere; geleceğe güvenle bakma, dayanışmayı sağlama, sevgi ihtiyacını karşılıklı olarak giderme ise sosyal ve psikolojik işlevlere örnek olarak verilmiştir (Özgüven, 2000).

Evliliğin günümüze kadar önemini hiç kaybetmeden kendisini korumasının önemli bir sebebi vardır ve bu sebep; toplum düzenini, yaşanan kültürün devamlılığını ve yeni nesillerin devamını sağlıyor olması nedeniyle devlet kurumları ve dini kurumlar tarafından desteklenmesidir olmasıdır (Özgüven, 2000).

2.3.2.Evlilik Uyumu

İçerisinde bulunduğumuz yeni bir yüzyıla birlikte, dünyadaki bütün toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da meydana gelen hızlı sosyal, ekonomik ve kültürel değişmelerin bir karşılığı olarak evlilik ilişkileri de birçok durum gibi değişiklik göstermekte, evlilikte çiftlerin yaşamış olduğu sorunlar geçmişe oranla çeşitlenmekte, farklılık göstermekte ve eşler arasındaki anlaşmazlıklar, tahammülsüzlükler ve uyum sorunları artmaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2008). Evlilik kurumu dünyadaki bütün toplumlarda görülen evrensel bir müessese olmasına karşın, kendi içinde farklılıklar gösterebilmektedir. Kendilerine özgü özellikleri olan ve buna göre hayatına devam eden iki bireyin ortak bir yaşam sürdürebilmeleri, hangi kişilik yapılarındaki özelliklerin bireylerin daha uyumlu ve karşılıklı olarak daha mutlu birliktelikler yaşayabildiği veya çiftlerin birbirinin kişilik özelliklerini nasıl etkilediği bu etkinin evlilik kurumuna nasıl yansıdığı ve uyumu nasıl değiştirdiği konuları kişilik ve evlilik uyumu ile yakından ilişkilidir (Kansız ve Arkar, 2011). Evlilik birliği kuran iki farklı insanın geçmiş yaşantıları itibarıyla sahip olduğu tüm alışkanlıklar ve sahip oldukları davranış biçimleri evlilik sürecinde eşlerin bir takım sorunların yaşanmasına sebebiyet verebilir (Yılmaz, 2009).

Fışiloğlu'na göre ailevi sorunlara sebebiyet veren faktörlerin araştırılmasında, üzerinde en çok durulan etmenlerin bir tanesi aile içindeki ilişkilerin belirleyicisi olan evlilik uyumudur (Fışiloğlu, 1992).

Evliliğin niteliğini ve kalitesi belirleme de tahmin etmede uyumun çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuyla ilgili çalışan bazı araştırmacılar bu kavramların içeriklerinin benzer olduğu ve her birinin eşler arası etkileşimi ve karşılıklı tutumları betimlediğini ileri sürmektedirler.

Bilhassa evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramlarının birbirine yakın kavramlar olması ve aralarında yüksek korelasyon olması nedeniyle çok sık birbirine karıştırılmakta ve eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Evlilikte doyumu sağlayan çiftlerin aynı zamanda uyumlu çiftler olduğu belirtilerek bu iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olmadıkları ifade edilmektedir. Bu fikrin aksi bir görüş ise bu korelasyon katsayısının böyle yorumlanmasının yanlış olduğunu ileri süren doyum ve uyumun iki farklı kavram olduğuna işaret eden araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Kışlak ve Tutarel, 2002). Evlilik uyumu kavramı evli çiftlerin evlilikte sağladıkları başarı ve işlevsellik olarak tanımlanan genel bir terimdir. Evlilik uyumu, aslında birbiriyle karıştırılan evlilik doyumu ve mutluluğu kavramlarını da içeren bir kavramdır (Kalkan, 2002).

2.3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Etmenler

Uyumlu bir evlilik neticesinde gelişen evlilik mutluluğu ve oluşan evlilik doyumu, insan yaşamında önemli dönüm noktası olmakta ve evli bireylerin psikolojik sağlığını önemli ölçüde etkilemektedir (Erbek ve ark., 2005).

Evlilik sonucunda beklenen mutluluk, tatmin ve beklentilerin gerçekleşmesi, eşlerin sağlayacağı karşılıklı uyum ile mümkündür (Sardoğan ve Karahan 2005).

Johnson ve arkadaşları (2001), evlilikle ilgili yaptıkları çalışmada eşler arasındaki uyumun beş ayrı boyuttan oluştuğunu tespit etmişlerdir. Bunlar, eşler arasındaki mutluluk, etkileşim, anlaşmazlıklar, sorunlar ve boşanma eğilimidir. Johnson ve arkadaşları bu beş boyutu iki genel başlık altında toplamışlardır. İlk boyutu mutluluk ve eşlerin etkileşimi, ikinci boyutuysa anlaşmazlıklar, sorunlar ve boşanma eğilimi oluşturmaktadır. Söz konusu araştırmalar incelendiğinde, mutluluk, ilişkinin hem genel hem de özel alanlarında kişisel doyum, mutluluk sağlama anlamına gelmektedir. Etkileşim ise eşlerin birlikte yaptığı etkinlikler ve geçirdikleri zaman olarak tanımlanabilir. Diğer boyutta yer verilen anlaşmazlık kavramı ise ilişkide yaşanan sözel ve fiziksel çatışmanın yoğunluğunu açıklamak için kullanılan bir ifadedir.

Çiftlerin yaşadığı sorunlar, yaşadıkları strese verdiği tepkilerin özellikleri ya da problem davranışlarının ilişkide sorun yaratma oranıyla doğrudan ilişkili bir durumdur.

Son boyut olarak ele alınan boşanma eğilimi, sorunlu durumlarla karşılaşıldığında boşanma olasılığını düşünme gibi bilişsel ve yakınlarla ya da eşle bu konuyu konuşma ve karar vermek için fikir alışverişinde bulunma gibi davranışsal öğeler içerir. Ancak bu boyutlar evlilik süresi ve cinsiyet gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Jonhson ve ark., 2005). Her anne baba arasında yaşanan problemlerin, sorunların sebepleri farklılık gösterebilir ancak genel olarak baktığımızda ailede ortaya çıkan çatışmaların nedeni olabilecek konularla ilgili ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, yaşanan uyumsuzluğa yol açan bir takım temel etkenler ortaya koymuştur (Özgüven, 2000).

Bunlar aşağıda özet olarak belirtilmiştir.

- Eşler arasında olabilecek iletişim yokluğu,
- Sürekli tartışma içinde olmak,
- Doyurulamamış ya da giderilmemiş duygusal gereksinimler,
- Karşılıklı cinsel doyumsuzluk,
- Aile ekonomisindeki sorunlar, para yönetimine ilişkin anlaşmazlıklar,
- Eşlerin kendi aileleriyle ilgili yaşadığı sorunlar,
- Aile sadakatini bozmak,
- Çocuklara ilişkin yaşanan sorunlar,
- Otorite konusundaki sıkıntılar,
- Şüphencilik ve ayırım yapma,
- Alkol, uyuşturucu, madde bağımlılığı,
- Fiziksel olarak saldırgan tutum içerisinde olmak,
- Boş zamanı kullanmada uyuşmazlık,
- Eşlerin politik görüşleri ve inançlardaki farklılıklar,
- Ailede yaşanan rol kargaşası (Özgüven, 2000).

Ülkemizde evlilik uyumunu belirlemek ve buna etki eden başlıkları saptamak amacıyla yapılan diğer çalışmanın sonuçlarını Özgüven şu şekilde ifade etmiştir.

Özgüven'e göre, evlilik uyumunu etkileyen etmenler olarak;

- Anne-baba evliliğinin mutluluk derecesi,
- Tanışma ve nişanlılık süresinin uzunluğu,
- Cinsiyete bağlı rollerde yetiştirme derecesi,
- Evliliğin arkadaşlar ve aile tarafından onaylanma derecesinin yüksekliği,
- Nişanlılık ve evliliğin ilk dönemlerinde birbirine uyum sağlanabilmesi,
- Etnik veya dini geçmişin ortaklığı,
- Toplumsal statü ve eğitim düzeyinin yüksekliği,
- Evlenme yaşı,

-Anne-baba ile iyi ilişkiler içinde olmak gibi nitelik ve durumlar görülmektedir (Özgüven, akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Buradan yola çıkarak, evliliğin devamlılığını sağlamak ve mutlu, huzurlu bir evlilik ilişkisine sahip olmak için önemi kaçınılmaz olan evlilik uyumunu ve evlilik uyumunu açıklayabilecek değişkenleri ortaya çıkarabilmek son derece önemlidir. Eşler arasında meydana gelebilecek her türlü sorunu açıkça tartışarak, konuşarak anlayış ve hoşgörü çerçevesinde çözmek yani sağlıklı iletişim kurmak, çiftleri gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunlar için hazırlamak ve bu sorunlarla, çatışmalarla baş etme yollarını ve çözüme becerilerini öğretmek, evlilik uyumunu arttırmanın, aile birliğini korumanın uygun bir yöntemi olarak bilinmektedir (Özgüven, akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008).

3. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmada, otistik ve normal çocuğa sahip anne-babaların evlilik uyumlarını karşılaştırmıştır. Bunun yanı sıra otistik ve normal çocuğa sahip anne-babalar, durumluluk-sürekli kaygı ve depresyon bakımından da birbiriyle karşılaştırılmışlardır. 40 çiftin katıldığı bu çalışmada, sunulan Bilgi Formları, Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği, Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri ve Beck Depresyon Ölçeği ebeveynler tarafından doldurulmuştur. Yapılan analizlerin neticesinde; otistik çocuğa sahip anneler, Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği'nin "güvenilebilirlik" alt boyutunda, normal çocuğa sahip annelere göre daha yüksek puan almışlardır. Bunun yanı sıra otistik çocuğa sahip babalar, Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği'nin "kopukluk" alt boyutunda normal 49 çocuğa sahip babalara kıyasla daha düşük puan almışlardır. Bu ölçeğin "güvenilebilirlik" ve "kopukluk" alt boyutundaki sonuçları dikkate alındığında, otistik çocuğu olan anne ve babalarının evlilik uyumlarının ve evlilik uyumuna ilişkin algılarının, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne ve babalara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir (Gündoğdu, 1995).

Yapılan başka bir çalışmada otistik veya zihinsel engelli çocuğa sahip olan anne ve babaların, sosyal destek ağı ve sağlanan bu desteğin psikolojik sağlık ile olan ilişkisini incelenmiş ve elde edilen bulguları aynı yaşlarda normal çocuğu olan anne-babaların algıladıkları sosyal destek ve psikolojik sağlık verileriyle karşılaştırmışlardır. Yapılan bu çalışmaya 83 zihinsel engelli çocuğa sahip olan anne-baba, 56 otistik çocuğa sahip olan anne- baba ile 78 normal çocuğa sahip olan anne-baba katılmıştır. Araştırmada bazı başlıklarda yer alan bilgiler ölçülmüştür.

Bunlar; sosyal destek, desteği sağlayan kişilerin sayısı, desteğin kimler tarafından verildiği ve sosyal destekten memnuniyet derecesidir. Araştırmada ölçme aracı olarak, Sosyal Destek Anketi (SDA), Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonucunda engelli çocuuğa sahip anne-babalarının sosyal destek ağının engelli çocuuğu olmayan anne-babalara göre daha dar olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, engelli çocuuğu olan ebeveynlerin destek aldıkları ilk kaynak olarak kendi ailelerini gördükleri ve arkadaş desteğinin az olduğu tespit edilmiştir. Anne-babalarının %19.5'i destek alabilecekleri bir kimsenin olmadığını belirtmişlerdir. En çok destek aldıkları kişi olarak % 83.5' i eşlerini ikinci olarak %63'ü kendi annelerini ve üçüncü olarak da %60'ı kendi kardeşlerini ifade etmişlerdir. Destek alınan kaynağın sayısı arttıkkça algılanan bu destekten memnuniyetinde arttığı tespit edilmiştir. Algılanan destekten memnuniyet derecesi ile depresyon puanları arasında anlamlı negatif bir ilişki tespit edilen bir diğer bulgudur (Yurdağul ve Girli, 1997).

3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Konuyla ilgili yapılan çalışmada 125 engelli ve süreğen hastalığı olan çocuuğa sahip anne ve babayla, 125 normal gelişim gösteren çocuuğa sahip anne babayı kaygı düzeyi, evlilik ilişkileri ve ailedeki sosyal ağın genişliği ve yoğunluğu değişkenleri yönünden karşılaştırmıştır. Yapılan bu karşılaştırma neticesinde sadece engelli çocuuğa sahip annelerde yüksek düzeyde stres tespit edilmiştir. Evlilik ilişkilerine ilişkin yapılan karşılaştırılmada gruplar arasında fark tespit edilmemiştir. Gruplar arasında sosyal aę arasında bulunan farkın stres ile bağlantısı olmadığı ifade edilmiştir (Kazak, 1987).

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evreni, araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

4.1. Araştırma Modeli

Araştırma, otistik çocuğa sahip anne babaların, evliliklerindeki anlaşma düzeyleri, dünyaya gelen çocuğun evlilik ilişkisine etkisi, yaşadıkları anksiyete arasındaki ilişkiler ve bu ilişkiler açısından normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne babalar ile aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymaya yönelik ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bir araştırmadır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da şimdi var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu modellerin kullanımındaki esas amaç var olan durumu, olduğu gibi ortaya çıkarmak ve sunmaktır. Araştırma konusu olarak ele alınan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde var olduğu haliyle tanımlanır. Araştırılmak istenen bir durum söz konusudur ve oradadır. Burada önemli olan araştırılmak istenen durumun uygun bir şekilde gözlemlenmesi ve bunun neticesinde betimlenmesidir(Karasar, 1994).

Tarama modellerinden, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinin, en az iki değişkeni barındırması gerektirir. Bu değişkenlerden birine göre gruplar oluşturulur ve diğer değişkene göre aralarında fark bulunup bulunmadığı incelenir. Yapılan bu tür bir düzenlemede aralarında ilişki olup olmadığı taranacak değişkenler, tekil taramada olduğu gibi ayrı ayrı sembolleştirilir. Bu sembolleştirmeyi yaparken (değer verme, ölçme), ilişkisel bir çözümlenmeye olanak verecek şekilde yapmak kolaylık sağlar(Karasar, 1994).

4.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde 2013-2014 eğitim öğretim yılında özel eğitim kurumlarına devam eden otizmlili çocukların anne babaları ve MEB'e bağlı okullara devam eden normal gelişim gösteren çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır.

4.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada anne ve babaların sahip olduğu durumluk ve sürekli kaygıyı belirlemek için STAI Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Ayrıca anne babaların evliliklerine ilişkin görüşlerinin alındığı Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Ebeveynlere ait kişisel bilgilerin toplanması için araştırmacı tarafından düzenlenen kişisel bilgi formu otizmlili çocuğu olan anneler için Anne Bilgi Formu, otistik çocuğu olan babalar için Baba Bilgi Formu ve normal çocuğu olan anneler için Anne Bilgi Formu, normal çocuğu olan babalar için baba Bilgi Formu vardır.

4.3.1. Aile Değerlendirme Ölçeği (EK 3)

Araştırmada, otistik çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini değerlendirmek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. ADÖ, A.B.D.'de Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup (1983), ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğini veya getiremediğini belirleyen bir ölçü aracıdır. Ölçek, Bulut (1990) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ile Türkiye'ye kazandırılmıştır. ADÖ, McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster Model of Family Functioning) klinik olarak aileler üzerine uygulanması ile elde edilmiştir. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi, 'sağlıklı' ve 'sağlıksız' olarak ayırt edebilecek şekilde tanımlanmıştır. ADÖ yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar 59McMaster Model'in alt boyutları olup 6 tanesi aile işlevlerindeki her bir sorun alanını tek tek ele alan, bir tanesi de genel işlevler üzerinde odaklanmaktadır.

Bu alt ölçekler;

Problem Çözme (Problem Solving);

Problem çözme, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar.

İletişim (Communication);

İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi biçiminde tanımlanmaktadır. Burada ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve dolaysız olmalıdır.

Roller (Roles);

Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. McMaster Aile İşlevleri Modeli ailenin kaynakların kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediği üzerinde odaklaşmaktadır.

İlave olarak roller ile ilgili boyut, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermektedir. Başka bir deyişle para, konut, giyim, yeme gibi maddi ihtiyaçların karşılanması rollere bağlı olarak ele alınmaktadır. Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş olan ailedir. İşlevler, para-sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir.

Duygusal Tepki Verebilme (Affective Responsiveness);

Aile üyelerinin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Burada, sevgi, mutluluk, neşe gibi ferahlık ifade eden duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durumlar da içermektedir. Bir başka deyişle bu işlevini yerine getirebilen bir ailede aile üyeleri her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözle veya hareketlerle ifade edebilirler.

Gereken İlgii Gösterme (Affective Involvement);

Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir.

Davranış Kontrolü (Behavior Control);

Davranış kontrolü, ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlam biçimidir. Bu alt ölçekte psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Ayrıca kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu ölçekte ele alınmaktadır.

Genel Fonksiyonlar (General Functions);

Bu boyut, yukarıda ifade edilen altı alt boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

ADÖ 60 maddeden oluşmaktadır. Her madde aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı bir cümleden meydana gelmiştir ve her biri yedi alt ölçekten bir tanesine aittir. Maddelerin bazıları sağlıklı işlevleri, bazıları da sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. Bu sorulardan 6 soru problem çözme, 9 soru iletişim, 11 soru roller, 6 soru duygusal tepki verebilme, 7 soru gereken ilgiyi gösterme, 9 soru davranış kontrolü ve 12 soru genel işlevler alt testlerini gösterir.

Ölçeğin puanlaması;

Her madde için cevap seçenekleri dört sınıfta toplanmıştır. Seçenekler ve aldıkları puanlar aşağıda belirtilmiştir.

Seçenekler	
Aynen Katılıyorum	1
Büyük Ölçüde Katılıyorum	2
Biraz Katılıyorum	3
Hiç Katılmıyorum	4

Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “Aynen Katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde “Hiç Katılmıyorum” seçeneği sağlıklılık göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5’ten çıkarılarak her maddede “Aynen Katılıyorum” seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini, “Hiç Katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmaktadır. Tüm maddelerde 1 puanı sağlıklı cevabı, 4 puanı ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyut için toplanarak ortalaması alınır. Her bir boyutta o boyutun içerdiği maddelerin % 40’ından fazlası cevapsız bırakılmışsa, ortalama puan hesaplanmaz ve o kişi fire olarak kabul edilir.

ADÖ puanlama Çizelgesi EK 4’te sunulmuştur. Elde puanlama için ilk olarak en soltarafa, işaretlenen seçeneklerin puanları yazılır. Olumsuz maddelerde (* ile işaretlenmiştir) ham puanlar, 5’ten çıkarılarak gerçek puanlara dönüştürülür ve sonuç “dönüştürülmüş puanlar” başlığı altına yazılır.

Puanlama çizelgesinin sağ alt tarafında yedi sütun altında küçük kutucuklar bulunmaktadır. Her sütun yedi alt ölçekten birini göstermektedir. İkinci adım olarak madde puanları (sağlıksızlık gösteren maddelerde dönüştürülmüş puanlar) sağ taraftaki uygun kutulara geçirilir. Her bir alt ölçeğin puanını bulmak için her sütundaki puanlar yukarıdan aşağı toplanır ve bu toplam her alt ölçek için cevaplandırılan madde sayısına bölünür. Böylece her kişi için yedi alt ölçek puanı elde edilmektedir. Aile puanları ise bir ailedeki 12 yaşın üzerinde bulunan ve ölçeği cevaplayan aile üyelerinin her alt ölçekten aldıkları puanların ortalaması alınarak bulunur. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4 (sağlıksız) arasında değişir.

Ölçeğin değerlendirilmesi;

Her alt ölçek için hesaplanan puan ortalamaları 4.00’e yaklaştıkça o işlev açısından sağlıksızlığın arttığı yolunda bir yorum yapılmakla beraber, yazarlar sağlıklılığı ve sağlıksızlığı ayırt edecek bir puan saptama yoluna da gitmişlerdir. En sağlıksız puan 4.00 olduğuna göre, teorik olarak 2.00 sağlıklı ve sağlıksız işlevleri ayırt eden bir puan olabilir. Ancak bu durumda en küçük puanın 1.00 olması nedeniyle sağlıksızlık alanının daha geniş tutulduğu göze çarpmaktadır.

Yazarlar, 2.00'nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesi olduğuna dikkat çekerek, teorik olarak 2.00'yi ayırt edici olarak kabul etmişlerdir. Ölçeğin Türkçe Formunun test-tekrar test güvenilirliği 0.62 ve 0.90 olarak saptanmıştır. İç tutarlılık değerleri ise 0.38 ve 0.86 olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990). Ölçeğin araştırmamızdaki Chronbach alphası (iç tutarlılık değeri) 0.46 ve 0.90 olarak belirlenmiştir.

4.3.2.Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI):

1964 yılından itibaren Speilberger ve Gorsuch tarafından geliştirilmeye başlanmıştır. Uygulanan kişinin kaygı düzeyini değerlendirmeye yönelik, kendini değerlendirme türü bir ölçektir. 14 yaş ve üstü normaller ile okuduğunu anlayıp yanıtlayabilecek kadar bilinci yerinde olan hastalara uygulanabilir. Her biri 20 maddelik iki ayrı ölçekten oluşmaktadır.

Katılımcılar, ölçekte yer alan her bir ifade için “hiç”, “biraz”, “çok” ya da “tamamiyle” seçeneklerinden kendilerine en uygun olanını işaretlerler.

1. Formda yer alan 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17 ve 18'inci ifadeler pozitif puanları (toplam kaygı puanını arttıran), 1, 2, 5, 8, 10 ,11, 15, 16, 19 ve 20'inci ifadeler ise negatif puanları (toplam kaygı puanını azaltan) tanımlamaktadır. Değerlendirilme yapılırken her ifade için ifadenin pozitif ya da negatif özelliğine göre 1 (ya da -1) ile 4(ya da -4) arasında bir puan verilir. Elde edilecek toplam puana 50 eklenir. En yüksek puan 80, en düşük puan ise 20'dir.

İkinci ölçekte ise 21,26, 27, 30, 33, 36 ve 39. sorular pozitif puanları, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 45, 37, 38 ve 40. sorular ise negatif puanları tanımlamaktadır. İlk ölçeğe benzer şekilde puan hesaplanır ve toplam puana 35 eklenir. Her iki ölçek için 36 puan ve altı kaygının olmadığını, 37-42 puan hafif kaygının olduğunu ve 43 puan ve üstü kaygı şiddetinin yüksek olduğunu gösterir. Ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Öner N ve LeCompte A tarafından yapılmıştır (Öner ve LeCompte, 1998). Yaşlı popülasyonda kullanımına dair yapılmış çalışmalar da vardır (Kabacoff ve ark., 1997).

4.3.3. Demografik Bilgi Formu

Araştırmada, etkisi araştırılan değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından belirlenen sorulardan yola çıkararak düzenlenmiştir.

Formda anne babanın yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, mesleği, işi, kardeş sayısı, kaçıncı ocuk olduğu, evlilik sayısı, kaç yaşında evlendiği ve kaç yaşında ocuk sahibi olduğunu soran kişisel bilgi soruları, evlilik süresi, ocuk sayısı, aylık geliri gibi 12 sorunu yer aldığı evlilikle ilgili sorular, yaş, cinsiyet, okul durumu gibi normal gelişim gösteren ocuk sahibi anne babalar için 8, otizimli çocuğa sahip anne babalar için 14 sorunun yer aldığı çocukla ilgili sorular bulunmaktadır. Ayrıca Demografik Bilgi Formunun son bölümüne anne ve babalara eklemek istedikleri farklı bir durum olup olmadığını sormak ve varsa ifade etmelerini sağlamak amacıyla boş bir bölüm bırakılmıştır.

4.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada gereksinim duyulan verilerin toplanmasında, veri toplama araçları araştırmacı tarafından içinde anne-baba formalarının kapalı zarflar olarak kurumlara götürülmüş. Kurumdaki ilgili kişiler tarafından zarflar ailelere ulaştırılmış ve formalar doldurulduktan sonra kapalı zarflar içinde geri toplanmıştır.

4.5 Veri zmleme Teknikleri

Çalışmada analiz için SPSS 15.0 programından yararlanılmaktadır. Bazı değişkenlere göre karşılaştırma analizleri yapılmaktadır. Bütün karşılaştırmalarda normal çocuğa sahip aileler ile otistik çocuğa sahip aileler arasındaki farklılık etkeni önem arz ettiğinden, evlilik uyumu ve kaygı düzeyleri farklılıklarına bakılmaktadır. Bu yüzden iki bağımsız değişken ve bir bağımlı değişken için çift yönlü ANOVA testi uygulanmaktadır. Analiz bölümünde ilk olarak demografik özelliklerin frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmektedir. İlerleyen bölümlerde sonuca hizmet edecek değişkenler arası farklılık incelenmiştir.

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Sosyodemografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Tablo 5.1.1. Ailelerin Sahip Oldukları Çocukların Durumları

	N	%
Çocuğun Durumu		
• Normal Çocuk	153	83.20
• Otistik Çocuk	31	16.80

Çalışmaya katılan ailelerin sahip oldukları çocukların %83.20'si (n=153) normal çocuklara sahipken %16.80'i (n=31) otistik çocuğa sahip ailelerden oluşmaktadır(Tablo 4.1.1).

Tablo 5.1.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin Dağılımları

	ANNE		BABA	
	N	%	N	%
Eğitim Düzeyi				
• İlkokul	103	56.00	51	27.70
• Ortaokul	24	13.00	35	19.00
• Lise	38	20.70	45	24.50
• Yüksek Okul	8	4.30	28	15.20
• Lisans	10	5.50	23	12.50
• Y.Lisans	1	0.50	2	1.10
Çalışma Durumu				
• Çalışıyor	28	15.30	165	89.70
• Çalışmıyor	155	84.20	4	2.20
• Emekli	1	0.50	15	8.20
Kardeş Sayısı				
• Tek Çocuk	3	1.60	3	1.60
• İki Kardeş	16	8.70	12	6.50
• Üç Kardeş	48	26.10	60	32.60
• Dört ve Üstü	117	63.60	109	59.30
Kaçıncı Çocuk				
• İlk Çocuk	57	31.00	47	25.50
• İkinci Çocuk	45	24.50	56	30.40
• Üçüncü Çocuk	36	19.50	33	17.90
• Dört ve Üstü	46	25.00	48	26.10
Evlilik Sayısı				
• İlk Evlilik	181	98.40	180	97.80
• İkinci Evlilik	3	1.60	4	2.20

Evlilik Yaşı				
• 20 Yaş Altı	88	47.80	25	13.60
• 20-24 Yaş	79	42.90	93	50.50
• 25-29 Yaş	14	7.60	58	31.50
• 30-34 Yaş	3	1.60	6	3.30
• 35-39 Yaş	0	0.00	1	0.50
• 40 Yaş ve Üstü	0	0.00	1	0.50
Çocuk Sahibi Olma Yaşı				
• 20 Yaş Altı	50	27.20	11	6.00
• 20-24 Yaş	96	52.20	66	35.90
• 25-29 Yaş	31	16.80	84	45.70
• 30-34 Yaş	6	3.30	17	9.20
• 35-39 Yaş	1	0.50	5	2.70
• 40 Yaş ve Üstü	0	0.00	1	0.50

Annelerin %56.00'sı (n=103) ilkokul, %13.00'ü (n=24) ortaokul ve %20.70'i (n=38) ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Babaların %27.70'i (n=51) ilkokul, %24.50'si (n=45) lise ve %12.50'si (n=23) ise lisans mezunu olmaktadır. Annelerin %84.20'si (n=155) çalışmazken babaların %89.70'i (n=165) ise çeşitli işlerde çalışmaktadır. Annelerin %63.60'ı (n=117) dört kardeş ve fazlasına, %26.10'u (n=48) üç kardeşe, babaların ise %59.30'u (n=109) dört kardeş ve fazlasına, %32.60'ı (n=60) üç kardeşe sahip olmaktadır. Annelerin %31.00'i (n=57) ve babaların %25.50'si (n=47) kardeşlerden ilk çocuk olmaktadır. Annelerin %98.40'ı (n=181) ve babaların %97.80'i (n=180) ilk evliliklerini yaşamaktadırlar. Annelerin %47.80'i (n=88) 20 yaşın altında, %42.90'ı (n=79) ise 20 ile 24 yaşları arasında evlenmişlerdir. Babaların %50.50'si (n=93) 20 ile 24 yaşları arasında, %31.50'si ise (n=58) 25 ile 29 yaşları arasında evlenmişlerdir. Annelerin %27.20'si (n=50) 20 yaşın altında, %52.20'si (n=96) 20 ile 24 yaşları arasında çocuk sahibi olmuşlardır. Babaların ise %35.90'ı (n=66) 20 ile 24 yaşları arasında, %45.70'i (n=84) 25 ile 29 yaşları arasında çocuk sahibi olmuşlardır (Tablo 4.1.2).

Tablo 5.1.3. Katılımcıların Evlilikleri İle İlgili Bilgilerin Dağılımı

	ANNE-BABA	
	N	%
Evlilik Süresi		
• 5 Yıl ve Altı	1	0.50
• 6-10 Yıl	2	1.10
• 11-15 Yıl	51	27.70
• 16-20 Yıl	37	20.20
• 21 Yıl ve Üstü	93	50.50
Çocuk Sayısı		
• 1 Çocuk	9	4.90
• 2 Çocuk	86	46.70
• 3 Çocuk	63	34.20
• 4 Çocuk ve Üstü	26	14.10
Aylık Gelir		
• 500 TL ve Altı	50	27.20
• 500-1000 TL	31	16.80
• 1000-1500 TL	32	17.40
• 1500-2000 TL	22	12.00
• 2000-2500 TL	24	13.00
• 2500 TL ve Üstü	25	13.60
Kiminle Yaşıyor		
• Eş-Çocuk	168	91.30
• Anne-Baba	14	7.60
• Akraba	2	1.10
Ev Durumu		
• Ev Sahibi	106	57.60
• Kira	68	37.00
• Lojman	10	5.40
Isınma Durumu		
• Soba	60	32.60
• Kombi	100	54.30
• D.Gaz Sobası	24	13.00
Çocuk Odası		
• Evet	154	83.70
• Hayır	30	16.30
Evlilik Şekli		
• Severek	75	40.80
• Görücü	106	57.60
• Kaçarak	2	1.10
• Diğer	1	0.50
Akraba Evliliği		
• Evet	29	15.80
• Hayır	155	84.20
Eşinizi Seviyor Musunuz		
• Evet	180	97.80
• Hayır	4	2.20
Eşiniz Sizi Seviyor Mu		
• Evet	175	95.10
• Hayır	9	4.90
Eşiniz Şiddet Uyguluyor		
• Evet	5	2.70
• Hayır	179	97.30

Tablo 5.1.3.'te anne ve babaların evlilikleri ile ilgili bilgilerinin dağılımı bulunmaktadır. Ailelerin %50.50'si (n=93) 20 yıl üzerinde, %20.20'si (n=37) 16 ile 20 yıl arasında ve %27.70'i (n=51) ise 11 ile 15 yıl arasında evli olmaktadır.

Ailelerin %46.70'i (n=86) 2 çocuk sahibi, %34.20'si (n=63) ise 3 çocuk sahibi olmaktadır. Ailelerin %27.20'si (n=50) 500 liranın altında, %16.80'i (n=31) 500 ile 1000 lira arasında, %17.40'ı (n=32) 1000 ile 1500 lira arasında, %12.00'si (n=22) 1500 ile 2000 arasında, %13.00'ü (n=24) 2000 ile 2500 arasında ve %13.60'ı (n=25) ise 2500 liranın üzerinde aylık gelire sahiptirler. Ailelerin %91.30'u (n=168) eşleri ve çocuklarıyla yaşamaktadır. Ailelerin %57.60'ı (n=106) kendi evlerinde, %37.00'si (n=68) ise kirada yaşamaktadırlar. Evlerin %54.30'u (n=100) kombili, %32.60'ı (n=60) ise sobalı olmaktadır. Anne ve babaların evlenme şekillerinden %40.80'i (n=75) severek, %57.60'ı (n=106) ise görücü usulü evlenmişlerdir(Tablo 5.1.3).

Tablo 5.1.4. Çocuklarla İlgili Genel Bilgilerin Dağılımları

	ÇOCUK	
	N	%
Cinsiyet		
• Erkek	92	50.00
• Kız	92	50.00
Okul Durumu		
• Okula Gitmiyor	5	2.70
• OÇEM	1	0.50
• EUO	20	28.80
• RM	5	2.70
• Diğer	153	65.30
Kaçıncı Çocuk		
• Tek Çocuk	9	4.90
• İlk Çocuk	71	38.60
• İkinci Çocuk	71	38.60
• Üçüncü Çocuk	20	10.90
• Dördüncü Çocuk	13	7.10
Kardeş Sayısı		
• Kardeş Yok	11	6.00
• Bir Kardeş	81	44.00
• İki Kardeş	68	37.00
• Üç Kardeş	20	10.90
• Dört Kardeş	4	2.20
Hastalık veya Engel		
• Evet	13	7.10
• Hayır	171	92.90
İlaç Kullanımı		
• Evet	13	7.10
• Hayır	171	92.90

Çocukların %50.00'si (n=92) erkek, %50.00'si (n=92) ise kız olmaktadır. Çocukların %28.80'i (n=53) eğitim uygulama okulunda, %65.30'u (n=120) ise farklı okullarda eğitim almaktadır. Çocuklar ailede %38.60'ı (n=71) ilk çocuk ve %38.60'ı (n=71) ikinci çocuk olmaktadır.

Çocukların %44.00'ü (n=81) bir kardeşe, %37.00'si (n=68) ise iki kardeşe sahiptirler. Hastalığı olanların ve ilaç kullananların oranı ise %7.10 (n=13), olmayanların oranı ise %92.90 (n=171) olarak gözlemlenmektedir(Tablo 5.1.4)

5.2. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada yanıt aranan ilk alt problem normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerle otizmli çocuğa sahip annelerin evlilik uyumuyla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmada annelerin sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarının evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Otistik çocuğa ve normal çocuğa sahip annelerin eğitim durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri [**p=0.508**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre anlamlılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.1. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Eğitim	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
ILKOKUL	NORMAL	116,0247	23,94315	81
	OTİSTİK	108,5714	16,49112	21
	Total	114,4902	22,73992	102
ORTAOKUL	NORMAL	110,4783	25,02339	23
	OTİSTİK	121,0000	.	1
	Total	110,9167	24,56742	24
LİSE	NORMAL	107,0606	15,15738	33
	OTİSTİK	106,6000	22,61194	5
	Total	107,0000	15,93738	38
YOKUL	NORMAL	103,5714	13,80649	7
	OTİSTİK	133,0000	.	1
	Total	107,2500	16,48159	8
LİSANS	NORMAL	98,5556	15,70916	9
	OTİSTİK	86,0000	.	1
	Total	97,3000	15,33370	10
YLİSANS	OTİSTİK	87,0000	.	1
	Total	87,0000	.	1
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTİSTİK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.2. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık k	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	6348,491(a)	10	634,849	1,407	,181	,076
Gruplar İçi	293772,756	1	293772,756	651,214	,000	,791
Eğitim	2658,856	5	531,771	1,179	,322	,033
Çocuk	105,779	1	105,779	,234	,629	,001
Eğitim * Çocuk	1497,100	4	374,275	,830	,508	,019

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin çalışma durumlarıyla evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuk sahibi anneler ile otistik çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri [**p=0.857**] olarak gözlemlenmiştir. Çalışma durumlarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.3. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Çalışma	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
CALISIYOR	NORMAL	106,0417	19,50581	24
	OTISTIK	100,2500	22,20173	4
	Total	105,2143	19,57390	28
CALISMIYOR	NORMAL	112,7344	22,57463	128
	OTISTIK	109,1923	17,27893	26
	Total	112,1364	21,76165	154
EMEKLİ	NORMAL	109,0000	.	1
	Total	109,0000	.	1
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTISTIK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.4. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	1525,623(a)	4	381,406	,824	,512	,018
Gruplar İçi	139680,708	1	139680,708	301,684	,000	,629
Çalışma	724,719	2	362,359	,783	,459	,009
Çocuk	257,793	1	257,793	,557	,457	,003
Çalışma*Çocuk	14,975	1	14,975	,032	,857	,000
Toplam	2341126,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	83940,339	182				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik yaşları ile evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuk sahibi anneler ile otistik çocuk sahibi annelerin evlendikleri yaşlara göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri [**p=0.883**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre evlilik yaşına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.5. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlilik Yaşı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
20 YAS ALTI	NORMAL	116,3462	22,87335	78
	OTISTIK	114,7000	20,31447	10
	Total	116,1591	22,49490	88
20-24 YAS	NORMAL	108,1525	21,01954	59
	OTISTIK	105,6316	15,75229	19
	Total	107,5385	19,79879	78
25-29 YAS	NORMAL	99,0769	9,58698	13
	OTISTIK	86,0000	.	1
	Total	98,1429	9,85165	14
30-34 YAS	NORMAL	113,3333	37,84618	3
	Total	113,3333	37,84618	3
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTISTIK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.6. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	5880,947(a)	6	980,158	2,210	,044	,070
Gruplar İçi	265497,465	1	265497,465	598,615	,000	,773
Evlilik Yaşı	2809,776	3	936,592	2,112	,100	,035
Çocuk	236,124	1	236,124	,532	,467	,003
Evli Yaşı*Çocuk	110,079	2	55,039	,124	,883	,001
Toplam	2341126,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	83940,339	182				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik süreleri ile evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik sürelerine göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.464**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre evlilik süresine göre annelerin evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.7. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlilik Süre	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
5 YIL ALTI	NORMAL	112,0000	.	1
	Total	112,0000	.	1
5-9 YIL	NORMAL	104,0000	.	1
	OTİSTİK	145,0000	.	1
	Total	124,5000	28,99138	2
10-14 YIL	NORMAL	108,3226	20,87804	31
	OTİSTİK	108,5000	13,99643	6
	Total	108,3514	19,75997	37
15-19 YIL	NORMAL	113,0122	23,55057	82
	OTİSTİK	105,4000	17,30254	10
	Total	112,1848	22,99925	92
20 YIL USTU	NORMAL	111,6579	20,68330	38
	OTİSTİK	107,5000	19,16673	12
	Total	110,6600	20,21679	50
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTİSTİK	108,2759	18,08096	29
	Total	111,1209	21,51928	182

Tablo 5.2.8. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	2272,126(a)	8	284,016	,603	,775	,027
Gruplar İçi	248271,332	1	248271,332	526,713	,000	,753
Evlilik Süresi	516,668	4	129,167	,274	,894	,006
Çocuk	357,238	1	357,238	,758	,385	,004
Süre * Çocuk	1212,620	3	404,207	,858	,464	,015
Toplam	2331126,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	83817,341	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin çocuklarının durumuna ve sahip oldukları çocuk sayısına göre evlilik uyumları anlamlılık değeri [**p=0.904**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre çocuk sayısına göre annelerin evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.9. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Çocuk Sayısı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Sapma	N
BİR COÇUK	NORMAL	113,7500	24,21776	8
	OTİSTİK	98,0000	.	1
	Total	112,0000	23,25403	9
İKİ COÇUK	NORMAL	110,9429	20,53056	70
	OTİSTİK	108,8125	18,16303	16
	Total	110,5465	20,02684	86
ÜÇ COÇUK	NORMAL	113,9636	24,66514	55
	OTİSTİK	107,0000	23,54428	7
	Total	113,1774	24,45439	62
DÖRT COÇUK	NORMAL	106,6316	20,40482	19
	OTİSTİK	110,4000	13,55729	5
	Total	107,4167	18,98035	24
DAHA FAZLA	NORMAL	114,0000	.	1
	OTİSTİK	100,0000	.	1
	Total	107,0000	9,89949	2
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTİSTİK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.10. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	1395,082(a)	9	155,009	,325	,966	,017
Gruplar İçi	324709,638	1	324709,638	680,533	,000	,797
Çocuk	340,288	1	340,288	,713	,400	,004
Çocuk Sayısı	104,793	4	26,198	,055	,994	,001
Sayı * Çocuk	493,292	4	123,323	,258	,904	,006
Toplam	2341126,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	83940,339	182				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuk sahibi anneler ile otistik çocuk sahibi annelerin ailenin gelir durumuna göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.795**] olarak gözlenmektedir. Buna anneler gelire göre evlilik uyumunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.2.11. Annelerin Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Gelir	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
500 ALTI	NORMAL	112,2128	23,89828	47
	OTİSTİK	99,6667	18,71719	3
	Total	111,4600	23,65415	50
500-1000	NORMAL	120,8500	17,62855	20
	OTİSTİK	112,0000	13,73317	11
	Total	117,7097	16,67972	31
1000-1500	NORMAL	113,2917	26,32651	24
	OTİSTİK	113,7143	26,05580	7
	Total	113,3871	25,82980	31
1500-2000	NORMAL	111,1667	13,31187	18
	OTİSTİK	102,7500	7,18215	4
	Total	109,6364	12,72248	22
2000-2500	NORMAL	105,8636	17,97696	22
	OTİSTİK	115,0000	24,04163	2
	Total	106,6250	18,07908	24
2500 USTU	NORMAL	106,5455	25,24306	22
	OTİSTİK	90,6667	7,23418	3
	Total	104,6400	24,28285	25
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTİSTİK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.12. Annelerin Çocuk Durumu ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	5144,901(a)	11	467,718	1,015	,435	,061
Gruplar İçi	889972,710	1	889972,710	1931,398	,000	,919
Gelir	3083,775	5	616,755	1,338	,250	,038
Çocuk	683,598	1	683,598	1,484	,225	,009
Gelir * Çocuk	1094,384	5	218,877	,475	,795	,014
Total	2341126,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	83940,339	182				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlenme şekillerine göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.019**] olarak gözlenmektedir. Anlamlılık değeri 0.05'ten küçük olduğu için annelerin evlenme şekline göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık ortalama puanlardan anlaşılacağı üzere kaçarak evlenenler ile severek ve görücü usulü evlenenler arasında görülmektedir.

Tablo 5.2.13. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlenme Şekli	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
SEVEREK	NORMAL	108,9833	20,71885	60
	OTISTIK	116,0000	19,46425	15
	Total	110,3867	20,54059	75
GORUCU	NORMAL	112,7802	22,79366	91
	OTISTIK	100,9286	11,81566	14
	Total	111,2000	21,98750	105
KACARAK	NORMAL	145,0000	.	1
	OTISTIK	87,0000	.	1
	Total	116,0000	41,01219	2
DIGER	NORMAL	137,0000	.	1
	Total	137,0000	.	1
Toplam	NORMAL	111,6601	22,12172	153
	OTISTIK	108,0000	17,83062	30
	Total	111,0601	21,47582	183

Tablo 5.2.14. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	4734,822(a)	6	789,137	1,754	,111	,056
Gruplar İçi	170595,958	1	170595,958	379,076	,000	,683
Şekil	1115,398	3	371,799	,826	,481	,014
Çocuk	1823,033	1	1823,033	4,051	,046	,022
Şekil * Çocuk	3658,398	2	1829,199	4,065	,019	,044
Toplam	2341126,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	83940,339	182				

5.3. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada yanıt aranan ikinci alt problem normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerle otizmli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin eğitim durumları ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarına göre kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [**p=0.252**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre anlamlılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.1. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması

Eğitim	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
ILKOKUL	NORMAL	73,0370	18,72328	81
	OTİSTİK	72,8500	15,86547	20
	Total	73,0000	18,11850	101
ORTAOKUL	NORMAL	67,6522	14,79745	23
	OTİSTİK	89,0000	.	1
	Total	68,5417	15,11400	24
LİSE	NORMAL	73,9091	14,99451	33
	OTİSTİK	88,6000	27,55540	5
	Total	75,8421	17,37430	38
YOKUL	NORMAL	68,5714	11,61690	7
	OTİSTİK	96,0000	.	1
	Total	72,0000	14,48152	8
LİSANS	NORMAL	68,4444	17,95210	9
	OTİSTİK	63,0000	.	1
	Total	67,9000	17,01274	10
YLİSANS	OTİSTİK	68,0000	.	1
	Total	68,0000	.	1
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTİSTİK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.2. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	3114,672(a)	10	311,467	1,039	,413	,057
Gruplar İçi	144703,315	1	144703,315	482,678	,000	,738
Eğitim	1612,524	5	322,505	1,076	,376	,030
Çocuk	931,725	1	931,725	3,108	,080	,018
Eğitim * Çocuk	1623,758	4	405,939	1,354	,252	,031

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin çalışma durumları ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin sahip oldukları çocuklara ve çalışma durumlarına göre kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [**p=0.343**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre annelerin kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5.3.3. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması

Çalışma Durumu	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
CALISIYOR	NORMAL	75,0000	17,44806	24
	OTISTIK	71,2500	16,99755	4
	Total	74,4643	17,12369	28
CALISMIYOR	NORMAL	71,3594	17,07129	128
	OTISTIK	77,2400	18,95011	25
	Total	72,3203	17,46299	153
EMEKLİ	NORMAL	73,0000	.	1
	Total	73,0000	.	1
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTISTIK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.4. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	880,414(a)	4	220,103	,728	,574	,016
Gruplar İçi	65869,731	1	65869,731	217,929	,000	,552
Çalışma	16,346	2	8,173	,027	,973	,000
Çocuk	13,372	1	13,372	,044	,834	,000
Çalışma*Çocuk	273,210	1	273,210	,904	,343	,005
Toplam	1015081,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	54379,192	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik yaşı ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin sahip oldukları çocuklara ve evlilik yaşlarına göre kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [**p=0.476**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre annelerin evlendikleri yaşlara göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.5. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Kaygı Karşılaştırması

Evlilik Yaşı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
20 YAS ALTI	NORMAL	74,3462	18,14647	78
	OTISTIK	85,4444	19,69842	9
	Total	75,4943	18,50636	87
20-24 YAS	NORMAL	70,6949	16,17603	59
	OTISTIK	72,8421	17,23776	19
	Total	71,2179	16,35296	78
25-29 YAS	NORMAL	62,3846	11,16944	13
	OTISTIK	63,0000	.	1
	Total	62,4286	10,73251	14
30-34 YAS	NORMAL	75,3333	15,63117	3
	Total	75,3333	15,63117	3
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTISTIK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.6. Annelerin Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	3408,538(a)	6	568,090	1,950	,075	,063
Gruplar İçi	123078,272	1	123078,272	422,571	,000	,707
Evlilik Yaşı	1970,812	3	656,937	2,255	,084	,037
Çocuk	151,227	1	151,227	,519	,472	,003
Evli Yaşı*Çocuk	434,163	2	217,081	,745	,476	,008
Toplam	1015081,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	54379,192	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik süreleri ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin evlilik sürelerine göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.230**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre normal çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik sürelerine göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.7. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Karşılaştırması

Evlilik Süre	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
5 YIL ALTI	NORMAL	89,0000	.	1
5-9 YIL	Total	89,0000	.	1
	NORMAL	84,0000	.	1
	OTISTIK	129,0000	.	1
10-14 YIL	Total	106,5000	31,81981	2
	NORMAL	70,6129	18,28602	31
	OTISTIK	80,5000	13,30789	6
15-19 YIL	Total	72,2162	17,80158	37
	NORMAL	72,3415	16,41380	82
	OTISTIK	72,4000	18,28904	10
20 YIL USTU	Total	72,3478	16,51934	92
	NORMAL	71,3947	17,94366	38
	OTISTIK	71,6364	14,80725	11
Toplam	Total	71,4490	17,14286	49
	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTISTIK	75,8571	18,61643	28
	Total	72,5470	17,32097	181

Tablo 5.3.8. Annelerin Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	4147,533(a)	8	518,442	1,789	,082	,077
Gruplar İçi	134595,974	1	134595,974	464,354	,000	,730
Evlilik Süresi	2932,899	4	733,225	2,530	,042	,056
Çocuk	1254,202	1	1254,202	4,327	,039	,025
Süre * Çocuk	1260,964	3	420,321	1,450	,230	,025
Toplam	1006617,000	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin çocukların durumu ve sayısına göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.609**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre ailenin çocuk sayısına göre annelerin kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.9. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Karşılaştırması

Çocuk Sayısı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Sapma	N
BİR COCUK	NORMAL	77,6250	19,19775	8
	OTISTIK	91,0000	.	1
	Total	79,1111	18,50300	9
İKİ COCUK	NORMAL	71,5714	17,05793	70
	OTISTIK	78,0000	20,85186	16
	Total	72,7674	17,86793	86
ÜÇ COCUK	NORMAL	73,0364	17,18415	55
	OTISTIK	77,6667	14,56937	6
	Total	73,4918	16,89341	61
DÖRT COCUK	NORMAL	68,3684	16,60057	19
	OTISTIK	63,8000	13,46105	5
	Total	67,4167	15,83589	24
DAHA FAZLA	NORMAL	60,0000	.	1
	OTISTIK	92,0000	.	1
	Total	76,0000	22,62742	2
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTISTIK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.10. Annelerin Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	2507,693(a)	9	278,633	,924	,506	,046
Gruplar İçi	155831,222	1	155831,222	516,719	,000	,750
Çocuk	1447,716	4	361,929	1,200	,313	,027
Çocuk Sayısı	739,167	1	739,167	2,451	,119	,014
Sayı * Çocuk	816,564	4	204,141	,677	,609	,015
Toplam	1015081,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	54379,192	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin aylık geliri ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin sahip oldukları çocuklara ve ailenin gelir durumuna göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.640**] olarak gözlenmektedir. Buna göre anneler gelir durumuna göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.11. Annelerin Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Kaygı Karşılaştırması

Gelir	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
500 ALTI	NORMAL	67,6596	14,99750	47
	OTİSTİK	72,0000	24,04163	2
	Total	67,8367	15,11118	49
500-1000	NORMAL	74,3000	16,70203	20
	OTİSTİK	73,0000	16,69997	10
	Total	73,8667	16,42272	30
1000-1500	NORMAL	74,2917	23,16947	24
	OTİSTİK	86,5000	23,46426	8
	Total	77,3438	23,48316	32
1500-2000	NORMAL	74,3889	15,26295	18
	OTİSTİK	66,7500	14,22146	4
	Total	73,0000	15,05229	22
2000-2500	NORMAL	74,7273	14,35662	22
	OTİSTİK	80,5000	14,84924	2
	Total	75,2083	14,15744	24
2500 USTU	NORMAL	71,5909	17,74598	22
	OTİSTİK	74,0000	14,93318	3
	Total	71,8800	17,16906	25
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTİSTİK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.12: Annelerin Çocuk Durumu ve Gelire Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	3268,271(a)	11	297,116	,988	,459	,060
Gruplar İçi	382823,955	1	382823,955	1273,310	,000	,882
Gelir	1310,101	5	262,020	,872	,502	,025
Çocuk	120,604	1	120,604	,401	,527	,002
Gelir * Çocuk	1020,712	5	204,142	,679	,640	,020
Toplam	1015081,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	54379,192	181				

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleri ile kaygı düzeyleri arasında etki olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Annelerin çocuk durumu ve evlenme şekillerine göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.553**] olarak gözlenmektedir. Buna göre annelerin evlenme şekillerine göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.3.13. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Karşılaştırması

Evlenme Şekli	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
SEVEREK	NORMAL	69,6000	16,93877	60
	OTİSTİK	77,5000	20,85020	14
	Total	71,0946	17,86108	74
GORUCU	NORMAL	73,0110	16,96630	91
	OTİSTİK	74,3571	16,86420	14
	Total	73,1905	16,87801	105
KACARAK	NORMAL	100,0000	.	1
	OTİSTİK	90,0000	.	1
	Total	95,0000	7,07107	2
DİGER	NORMAL	87,0000	.	1
	Total	87,0000	.	1
Toplam	NORMAL	71,9412	17,06845	153
	OTİSTİK	76,4138	18,52511	29
	Total	72,6538	17,33313	182

Tablo 5.3.14. Annelerin Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	2195,089(a)	6	365,848	1,227	,295	,040
Gruplar İçi	86295,629	1	86295,629	289,393	,000	,623
Şekil	1055,105	3	351,702	1,179	,319	,020
Çocuk	,262	1	,262	,001	,976	,000
Şekil * Çocuk	355,036	2	177,518	,595	,553	,007
Toplam	1015081,000	182				
Düzeltilmiş Toplam	54379,192	181				

5.4. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada yanıt aranan üçüncü alt problem normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalarla otizmlili çocuğa sahip babaların evlilik uyumuyla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarının evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri [$p=0.920$] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre otistik çocuğu olan baba ile normal çocuğa sahip babanın eğitim durumlarına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.1. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Eğitim	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
ILKOKUL	NORMAL	117,8947	24,06611	38
	OTİSTİK	151,4545	7,69888	11
	Total	125,4286	25,67018	49
ORTAOKUL	NORMAL	109,0000	20,86740	30
	OTİSTİK	146,0000	4,35890	3
	Total	112,3636	22,63821	33
LİSE	NORMAL	111,2973	21,72283	37
	OTİSTİK	146,8000	7,25948	5
	Total	115,5238	23,55610	42
YOKUL	NORMAL	111,9583	21,69849	24
	OTİSTİK	151,5000	11,67619	4
	Total	117,6071	24,79447	28
LİSANS	NORMAL	106,7500	17,68995	20
	OTİSTİK	153,6667	4,04145	3
	Total	112,8696	23,08148	23
YLİSANS	NORMAL	105,0000	19,79899	2
	Total	105,0000	19,79899	2
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTİSTİK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.2. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	34916,721(a)	10	3491,672	8,340	,000	,334
Gruplar İçi	815055,370	1	815055,370	1946,885	,000	,921
Eğitim	723,003	5	144,601	,345	,885	,010
Çocuk	26743,473	1	26743,473	63,881	,000	,278
Eğitim * Çocuk	389,438	4	97,359	,233	,920	,006
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve çalışma durumlarının evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuklara sahip babalar ile otistik çocuklara sahip babaların çalışma durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri [p=0.875] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre çalışma durumlarına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.3. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Çalışma	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
CALISIYOR	NORMAL	111,0444	20,72307	135
	OTISTIK	150,1304	7,94472	23
	Total	116,7342	23,80345	158
CALISMIYOR	NORMAL	136,0000	29,97777	4
	Total	136,0000	29,97777	4
EMEKLİ	NORMAL	113,7500	26,56767	12
	OTISTIK	150,6667	5,68624	3
	Total	121,1333	28,15738	15
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTISTIK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.4. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	34952,674(a)	4	8738,168	21,638	,000	,335
Gruplar İçi	484702,395	1	484702,395	1200,255	,000	,875
Çalışma	2135,162	2	1067,581	2,644	,074	,030
Çocuk	12354,561	1	12354,561	30,593	,000	,151
Çalışma*Çocuk	10,065	1	10,065	,025	,875	,000
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik yaşının evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuğu olan babalar ile otistik çocuğu olan babaların evlendikleri yaşlara göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.694**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre babaların evlendikleri yaşlara göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.5. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlilik Yaşı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
20 YAS ALTI	NORMAL	120,3810	26,07005	21
	OTISTIK	150,0000	3,16228	4
	Total	125,1200	26,27629	25
20-24 YAS	NORMAL	110,2658	20,47745	79
	OTISTIK	153,4000	8,52708	10
	Total	115,1124	23,80720	89
25-29 YAS	NORMAL	111,3409	22,06327	44
	OTISTIK	147,0909	7,43579	11
	Total	118,4909	24,61998	55
30-34 YAS	NORMAL	105,0000	6,40312	5
	OTISTIK	153,0000	.	1
	Total	113,0000	20,41568	6
35-39 YAS	NORMAL	96,0000	.	1
	Total	96,0000	.	1
40 YAS USTU	NORMAL	141,0000	.	1
	Total	141,0000	.	1
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTISTIK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.6. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	35778,367(a)	9	3975,374	9,673	,000	,343
Gruplar İçi	323410,405	1	323410,405	786,926	,000	,825
Evlilik Yaşı	1483,220	5	296,644	,722	,608	,021
Çocuk	14207,939	1	14207,939	34,571	,000	,172
Evli Yaşı*Çocuk	596,254	3	198,751	,484	,694	,009
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik yaşının evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik sürelerine göre evlilik uyumları anlamlılık değeri [**p=0.937**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre evlilik sürelerine göre babaların evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.7. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlilik Süre	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
5 YIL ALTI	NORMAL	147,0000	.	1
	Total	147,0000	.	1
5-9 YIL	NORMAL	122,0000	.	1
	OTİSTİK	142,0000	.	1
	Total	132,0000	14,14214	2
10-14 YIL	NORMAL	111,8000	22,43212	30
	OTİSTİK	152,0000	9,53939	3
	Total	115,4545	24,48353	33
15-19 YIL	NORMAL	110,4268	21,72160	82
	OTİSTİK	148,0000	6,92820	11
	Total	114,8710	23,86339	93
20 YIL USTU	NORMAL	114,1081	21,05915	37
	OTİSTİK	152,0000	7,83156	10
	Total	122,1702	24,59261	47
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTİSTİK	149,8400	7,56461	25
	Total	117,3068	24,22318	176

Tablo 5.4.8. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	32693,003(a)	8	4086,625	9,751	,000	,318
Gruplar İçi	340852,640	1	340852,640	813,288	,000	,830
Evlielik Süresi	1302,408	4	325,602	,777	,542	,018
Çocuk	7087,579	1	7087,579	16,911	,000	,092
Süre * Çocuk	173,989	3	57,996	,138	,937	,002
Toplam	2524600,000	176				
Düzeltilmiş Toplam	102683,432	175				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve çocukların sayısına göre evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuğa sahip babalar ile otistik çocuğa sahip babaların sahip oldukları çocuk sayısına göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.934**] olarak gözlenmektedir. Buna göre babaların çocuk sayılarına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.9. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Çocuk Sayısı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Sapma	N
BİR COCUK	NORMAL	123,5000	29,37443	8
	Total	123,5000	29,37443	8
İKİ COCUK	NORMAL	110,4203	20,42951	69
	OTİSTİK	149,8462	6,74347	13
	Total	116,6707	23,81257	82
ÜÇ COCUK	NORMAL	112,3148	22,55377	54
	OTİSTİK	147,5000	8,07111	8
	Total	116,8548	24,30735	62
DÖRT COCUK	NORMAL	111,2632	20,86955	19
	OTİSTİK	154,5000	8,96289	4
	Total	118,7826	25,45755	23
DAHA FAZLA	NORMAL	114,0000	.	1
	OTİSTİK	159,0000	.	1
	Total	136,5000	31,81981	2
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTİSTİK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.10. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	33949,096(a)	8	4243,637	10,118	,000	,325
Gruplar İçi	537083,113	1	537083,113	1280,533	,000	,884
Çocuk	1208,287	4	302,072	,720	,579	,017
Çocuk Sayısı	10450,738	1	10450,738	24,917	,000	,129
Sayı * Çocuk	179,584	3	59,861	,143	,934	,003
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve aylık gelir durumuna göre evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların sahip oldukları çocuklara ve ailenin gelirine göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [$p=0.909$] olarak gözlenmektedir. Buna göre normal çocuk sahibi babalar ile otistik çocuk sahibi babaların gelire göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.11. Babaların Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Gelir	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
500 ALTI	NORMAL	112,2979	23,82264	47
	OTİSTİK	155,0000	9,84886	3
	Total	114,8600	25,33128	50
500-1000	NORMAL	120,2632	21,96169	19
	OTİSTİK	151,6250	5,15302	8
	Total	129,5556	23,53775	27
1000-1500	NORMAL	112,5652	23,30982	23
	OTİSTİK	146,1429	7,64697	7
	Total	120,4000	25,15826	30
1500-2000	NORMAL	106,3889	13,53053	18
	OTİSTİK	149,7500	10,21029	4
	Total	114,2727	21,35679	22
2000-2500	NORMAL	110,6818	21,99218	22
	OTİSTİK	161,0000	.	1
	Total	112,8696	23,91140	23
2500 USTU	NORMAL	109,0000	19,93800	22
	OTİSTİK	148,0000	6,24500	3
	Total	113,6800	22,76825	25
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTİSTİK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.12. Babaların Çocuk Durumu ve Gelire Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	34932,233(a)	11	3175,658	7,542	,000	,335
Gruplar İçi	1023121,984	1	1023121,984	2429,704	,000	,936
Gelir	912,852	5	182,570	,434	,825	,013
Çocuk	23588,763	1	23588,763	56,018	,000	,253
Gelir * Çocuk	645,037	5	129,007	,306	,909	,009
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlenme şekillerine göre evlilik uyumlarına etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuk sahibi babalar ile otistik çocuk sahibi babaların evlenme şekillerine göre evlilik uyumu anlamlılık değeri [**p=0.257**] olarak gözlenmektedir. Buna göre babaların evlenme şekillerine göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.4.13. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Karşılaştırması

Evlenme Şekli	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
SEVEREK	NORMAL	111,5085	22,24578	59
	OTISTIK	151,9167	7,41569	12
	Total	118,3380	25,52027	71
GORUCU	NORMAL	112,1000	21,07827	90
	OTISTIK	149,3077	7,73934	13
	Total	116,7961	23,42839	103
KACARAK	NORMAL	149,0000	.	1
	OTISTIK	141,0000	.	1
	Total	145,0000	5,65685	2
DIGER	NORMAL	83,0000	.	1
	Total	83,0000	.	1
Toplam	NORMAL	111,9205	21,67472	151
	OTISTIK	150,1923	7,62637	26
	Total	117,5424	24,35672	177

Tablo 5.4.14. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	34843,401(a)	6	5807,233	14,191	,000	,334
Gruplar İçi	207553,562	1	207553,562	507,185	,000	,749
Şekil	1666,932	3	555,644	1,358	,257	,023
Çocuk	2214,657	1	2214,657	5,412	,021	,031
Şekil * Çocuk	1120,040	2	560,020	1,368	,257	,016
Toplam	2549881,000	177				
Düzeltilmiş Toplam	104411,932	176				

5. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada yanıt aranan dördüncü alt problem normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalarla otizmlili çocuğa sahip babaların kaygı düzeyleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarının kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların sahip oldukları çocuklara ve eğitim durumlarına göre kaygı seviyelerinin anlamlılık değeri [**p=0.704**] olarak gözlemlenmiştir. Normal çocuğa sahip babalar ile otistik çocuğa sahip babaların eğitim durumlarına göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.1. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması

Eğitim	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
ILKOKUL	NORMAL	70,1282	16,03808	39
	OTİSTİK	91,5000	8,00568	12
	Total	75,1569	17,12936	51
ORTAOKUL	NORMAL	67,9032	17,87616	31
	OTİSTİK	99,5000	8,85061	4
	Total	71,5143	19,82181	35
LİSE	NORMAL	70,7027	13,36011	37
	OTİSTİK	96,5000	6,04743	8
	Total	75,2889	15,85391	45
YOKUL	NORMAL	67,5833	13,39668	24
	OTİSTİK	91,7500	6,23832	4
	Total	71,0357	15,21082	28
LİSANS	NORMAL	72,3000	15,54992	20
	OTİSTİK	88,3333	5,50757	3
	Total	74,3913	15,55851	23
YLİSANS	NORMAL	63,0000	14,14214	2
	Total	63,0000	14,14214	2
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTİSTİK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.2. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Eğitim Durumlarına Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	15606,078(a)	10	1560,608	7,482	,000	,302
Gruplar İçi	342148,409	1	342148,409	1640,465	,000	,905
Eğitim	347,909	5	69,582	,334	,892	,010
Çocuk	11617,293	1	11617,293	55,700	,000	,244
Eğitim * Çocuk	453,525	4	113,381	,544	,704	,012

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve çalışma durumlarının kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların çalışma durumuna göre kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [p=0.486] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre otistik çocuk sahibi babalar ile normal çocuk sahibi babaların çalışma durumlarına göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.3. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Karşılaştırması

Çalışma	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
CALISIYOR	NORMAL	69,6350	15,26958	137
	OTISTIK	92,9286	7,22100	28
	Total	73,5879	16,69891	165
CALISMIYOR	NORMAL	69,7500	22,23173	4
	Total	69,7500	22,23173	4
EMEKLİ	NORMAL	69,2500	13,45109	12
	OTISTIK	99,3333	10,26320	3
	Total	75,2667	17,67349	15
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTISTIK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.4. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Çalışma Durumuna Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	14887,050(a)	4	3721,763	18,103	,000	,288
Gruplar İçi	177331,120	1	177331,120	862,532	,000	,828
Çalışma	81,237	2	40,619	,198	,821	,002
Çocuk	6197,983	1	6197,983	30,147	,000	,144
Çalışma*Çocuk	100,290	1	100,290	,488	,486	,003
Toplam	1049528,000	184				
Düzeltilmiş Toplam	51688,326	183				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik yaşlarının kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Normal çocuğu olan babalar ile otistik çocuğu olan babaların evlendikleri yaşlara göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.274**] olarak gözlemlenmiştir. Anlamlılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için evlenen yaşlara göre babaların kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.5. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre kaygı Karşılaştırması

Evlilik Yaşı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
20 YAS ALTI	NORMAL	66,1429	16,59303	21
	OTISTIK	104,2500	3,77492	4
	Total	72,2400	20,84522	25
20-24 YAS	NORMAL	70,1728	15,13340	81
	OTISTIK	91,1667	8,60056	12
	Total	72,8817	16,06431	93
25-29 YAS	NORMAL	70,5227	15,02941	44
	OTISTIK	92,7143	5,04485	14
	Total	75,8793	16,36972	58
30-34 YAS	NORMAL	64,8000	15,10629	5
	OTISTIK	91,0000	.	1
	Total	69,1667	17,23272	6
35-39 YAS	NORMAL	64,0000	.	1
	Total	64,0000	.	1
40 YAS USTU	NORMAL	86,0000	.	1
	Total	86,0000	.	1
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTISTIK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.6. Babaların Sahip Oldukları Çocuklara ve Evlilik Yaşına Göre kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	16047,123(a)	9	1783,014	8,705	,000	,310
Gruplar İçi	127371,461	1	127371,461	621,826	,000	,781
Evlilik Yaşı	593,127	5	118,625	,579	,716	,016
Çocuk	6847,383	1	6847,383	33,429	,000	,161
Evli Yaşı*Çocuk	801,822	3	267,274	1,305	,274	,022
Toplam	1049528,000	184				
Düzeltilmiş Toplam	51688,326	183				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik sürelerinin kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların sahip oldukları çocuklara ve evlilik sürelerine göre yaşadıkları kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [**p=0.906**] olarak gözlemlenmiştir. Buna göre normal çocuklara sahip babalar ile otistik çocuklara sahip babalar arasında evlilik sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.7. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Karşılaştırması

Evlilik Süre	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
5 YIL ALTI	NORMAL	63,0000	.	1
	Total	63,0000	.	1
5-9 YIL	NORMAL	84,0000	.	1
	OTİSTİK	101,0000	.	1
	Total	92,5000	12,02082	2
10-14 YIL	NORMAL	69,1290	18,43320	31
	OTİSTİK	96,6667	6,74290	6
	Total	73,5946	19,88363	37
15-19 YIL	NORMAL	69,7561	14,06472	82
	OTİSTİK	93,8182	6,67560	11
	Total	72,6022	15,49343	93
20 YIL USTU	NORMAL	69,4737	15,34070	38
	OTİSTİK	91,6667	8,82490	12
	Total	74,8000	16,93686	50
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTİSTİK	93,7667	7,62339	30
	Total	73,5683	16,82308	183

Tablo 5.5.8. Babaların Çocuklara ve Evlilik Sürelerine Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	15055,180(a)	8	1881,898	8,983	,000	,292
Gruplar İçi	132353,373	1	132353,373	631,746	,000	,784
Evlilik Süresi	3418,082	1	3418,082	16,315	,000	,086
Çocuk	362,058	4	90,515	,432	,785	,010
Süre * Çocuk	117,125	3	39,042	,186	,906	,003
Toplam	1041959,000	183				
Düzeltilmiş Toplam	51508,896	182				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve çocuklarının sayısına göre kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların çocukların durumuna ve çocuk sayısına göre kaygı düzeylerinin anlamlılık değeri [**p=0.909**] olarak gözlenmiştir. Buna göre çocuk sayısına göre babaların kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.9. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Karşılaştırması

Çocuk Sayısı	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Sapma	N
BİR COÇUK	NORMAL	75,7500	16,86713	8
	OTİSTİK	89,0000	.	1
	Total	77,2222	16,38427	9
İKİ COÇUK	NORMAL	70,7571	16,32766	70
	OTİSTİK	94,5625	6,92790	16
	Total	75,1860	17,65520	86
ÜÇ COÇUK	NORMAL	68,5455	14,47452	55
	OTİSTİK	93,2500	6,58461	8
	Total	71,6825	16,00386	63
DÖRT COÇUK	NORMAL	66,8947	11,79404	19
	OTİSTİK	93,0000	12,49000	5
	Total	72,3333	15,91463	24
DAHA FAZLA	NORMAL	50,0000	.	1
	OTİSTİK	87,0000	.	1
	Total	68,5000	26,16295	2
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTİSTİK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.10. Babaların Çocukların Durumu ve Sayısına Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	15837,091(a)	9	1759,677	8,540	,000	,306
Gruplar İçi	172932,574	1	172932,574	839,309	,000	,828
Çocuk	458,951	4	114,738	,557	,694	,013
Çocuk Sayısı	4333,810	1	4333,810	21,034	,000	,108
Sayı * Çocuk	206,410	4	51,602	,250	,909	,006
Toplam	1049528,000	184				
Düzeltilmiş Toplam	51688,326	183				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve aylık gelir düzeylerine göre kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Babaların çocuk durumuna ve ailenin gelir durumuna göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [$p=0.998$] olarak gözlenmektedir. Buna göre babaların gelire göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.11. Babaların Çocuk Durumuna ve Gelire Göre Kaygı Karşılaştırması

Gelir	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
500 ALTI	NORMAL	68,3404	15,60975	47
	OTİSTİK	89,6667	15,82193	3
	Total	69,6200	16,28307	50
500-1000	NORMAL	74,7000	16,46080	20
	OTİSTİK	95,6364	7,91546	11
	Total	82,1290	17,20996	31
1000-1500	NORMAL	70,0833	16,15392	24
	OTİSTİK	94,0000	4,98569	8
	Total	76,0625	17,60487	32
1500-2000	NORMAL	67,7778	14,81476	18
	OTİSTİK	90,5000	8,66025	4
	Total	71,9091	16,39660	22
2000-2500	NORMAL	71,5455	16,92765	22
	OTİSTİK	94,5000	7,77817	2
	Total	73,4583	17,50026	24
2500 USTU	NORMAL	66,7273	10,12391	22
	OTİSTİK	92,0000	1,00000	3
	Total	69,7600	12,65003	25
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTİSTİK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.12. Babaların Çocuk Durumu ve Gelire Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	15840,098(a)	11	1440,009	6,909	,000	,306
Gruplar İçi	502940,891	1	502940,891	2413,113	,000	,933
Gelir	574,478	5	114,896	,551	,737	,016
Çocuk	9938,933	1	9938,933	47,687	,000	,217
Gelir * Çocuk	53,741	5	10,748	,052	,998	,001
Toplam	1049528,000	184				
Düzeltilmiş Toplam	51688,326	183				

Araştırmada babaların sahip oldukları çocuklara ve evlenme şekillerine göre kaygı düzeylerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla çift yönlü anova testi uygulanmıştır. Babaların çocuk durumuna ve evlenme şekillerine göre kaygı düzeyleri anlamlılık değeri [**p=0.622**] olarak gözlenmektedir. Buna göre babaların evlenme şekillerine göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5.5.13. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Karşılaştırması

Evlenme Şekli	Çocuk Durumu	Ortalama	Standart Hata	N
SEVEREK	NORMAL	68,6500	17,06501	60
	OTİSTİK	93,6000	6,25414	15
	Total	73,6400	18,45348	75
GORUCU	NORMAL	70,3077	13,82405	91
	OTİSTİK	93,7333	9,13757	15
	Total	73,6226	15,56397	106
KACARAK	NORMAL	85,0000	.	1
	OTİSTİK	90,0000	.	1
	Total	87,5000	3,53553	2
DİGER	NORMAL	48,0000	.	1
	Total	48,0000	.	1
Toplam	NORMAL	69,6078	15,21436	153
	OTİSTİK	93,5484	7,59315	31
	Total	73,6413	16,80624	184

Tablo 5.5.14. Babaların Çocuk Durumu ve Evlenme Şekline Göre Kaygı Farklılığı

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Karesi	F	Anlamlılık	Etkileşim Etkisi
Gruplararası	15590,758(a)	6	2598,460	12,741	,000	,302
Gruplar İçi	78577,060	1	78577,060	385,293	,000	,685
Şekil	666,545	3	222,182	1,089	,355	,018
Çocuk	1318,359	1	1318,359	6,464	,012	,035
Şekil * Çocuk	194,388	2	97,194	,477	,622	,005
Toplam	1049528,000	184				
Düzeltilmiş Toplam	51688,326	183				

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde sonuç ve önerilere yer verilecektir.

6.1. Sonuç

Bu çalışma, MEB'e bağlı devlet okullarına devam eden normal gelişim gösteren çocuk ebeveynleri ve otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerin anksiyete düzeyleri ve evlilik uyumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla STAI Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Anlamlı ve anlamsız farklar, aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir:

1. Otistik çocuğa ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin eğitim durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
2. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otistik çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
3. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otistik çocuk sahibi annelerin evlendikleri yaş ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
4. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik süreleriyle evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
5. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları anlamlılık bulgulanmamıştır.
6. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmlili çocuk sahibi annelerin gelir durumu ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.

7. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmli çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleriyle evlilik uyumu arasında anlamlılık tespit edilmiştir.
8. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmli çocuğa sahip annelerin eğitim durumlarıyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
9. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmli çocuğa sahibi annelerin çalışma durumlarıyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
10. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmli çocuk sahibi annelerin evlendikleri yaş ile kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
11. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmli çocuğa sahip annelerin evlilik süreleriyle kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
12. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmli çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısıyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
13. Normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmli çocuk sahibi annelerin gelir durumuyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
14. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmli çocuğa sahip annelerin evlenme şekilleriyle kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
15. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların eğitim durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
16. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların çalışma durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
17. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların evlendikleri yaş ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
18. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların evlilik süreleriyle evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
19. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların çocuklarını sayısıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
20. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların gelir durumuyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
21. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmli çocuğa sahip babaların evlenme şekilleriyle evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.

22. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların eğitim durumlarıyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
23. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların çalışma durumlarıyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
24. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların evlendikleri yaş ile kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
25. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların evlilik süreleriyle kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
26. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların çocuklarını sayısı ile kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
27. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların gelir durumuyla kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.
28. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip babalar ile otizmlili çocuğa sahip babaların evlenme şekilleriyle kaygı düzeyleri arasında anlamlılık bulgulanmamıştır.

Çalışmanın sonuçları bazı literatür bilgilerini desteklemektedir bazıları desteklememektedir. Rimmerman, Turkel ve Crossman (2003), gelişimsel bozukluğa sahip çocukların anne-babalarıyla yaptıkları çalışmada evlilik uyumunun ebeveynler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığını saptamışlardır. Yurdakul ve ark. (2000)de, konuyla ilgili yaptıkları çalışmalarında engelli çocuğa sahip olmanın çiftlerin evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini belirten bir sonuca ulaşmamıştır. Bu çalışmaların yanı sıra çalışmada ulaşılan sonucun uyuşmadığı literatür bilgisine örnek olarak şu çalışmaları verebiliriz. Gündoğdu (1995), yapmış olduğu çalışmada, otizmlili çocukları olan anne- babalarının evlilik uyumuna ilişkin algılarının, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne ve babalara göre daha olumlu olduğunu ifade etmiştir. Bristol (1988), engelli çocuğu olan anne-babaların normal çocuğu olan anne babalara göre evliliğe ilişkin yaşadıkları güçlüklerin anlamlı ölçüde farklılaştığı tespit edilmiştir(Bristol ve diğ., 1988).

6.2. Öneriler

Yapılan bu çalışmada İstanbul ilinde sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerle çalışılmıştır. Bu alanda yapılacak başka çalışmalarda sahip olunan çocuk dışında ailelerin duygusal durumuna etki edebilecek fazla unsurun bulunmadığı sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerle çalışılabilir. Farklı özelliklere sahip ebeveynlerle çalışma yapılarak farklı sonuçlar elde edilmeye çalışılabilir. Aynı şekilde başka illerde bu çalışmanın daha geniş örnekleme geçerlilik ve güvenilirlik açısından fayda sağlayacak unsurlardandır. Yapılan çalışma neticesinde uygulamacılar ailelerin ihtiyaçları, istekleri, bilgi sahibi oldukları konular gibi durumları öğrenme şansı yakalamışlardır. Elde edilen bu bilgiler sayesinde ailelere rehberlik etme ve onları çocukların sağlıklı eğitim alması için yönlendirme fırsatı doğmuştur. Ayrıca otizm konusunda ailelere detaylı bilgiler verilmelidir. Çünkü otizm çok uzun bir geçmişi olmayan ve toplumdaki herkesin çok iyi bilmediği bir sendromdur. Toplumun bu konudaki bilgisizliği neticesinde, bu rahatsızlığa sahip bireyler ve özellikler aileleri ciddi sorunlar yaşamaktadır. Otizmin aileye ve bireye getirdiği yük dışında yanlış ve eksik bilgiler aileleri zorlamaktadır. Bütün bu güçlükleri ortadan kaldırmak adına öğretmenler, anneler, babalar ve normal gelişim gösteren çocuk sahibi anne ve babalar ile normal gelişim gösteren çocuklar bilgilendirilmelidir. Toplumda beraber yaşadığımız bu insanları, bilgisizliğimizden dolayı sıkıntıya sokmaya hakkımız olmadığını unutmamalı ve bu konuda bize sunulan bütün imkanları değerlendirmeliyiz. Araştırmamızda en önemli yeri tutan otizm ortadan kaldırılamaz ama etkisi ve bireye olumsuz yansıması en aza indirilebilir bir sendromdur. Otizmlı çocukların özellikleri, sahip oldukları yasal haklar, faydalanmaları gereken eğitim imkanları bu çocuklarla ilgilenen öğretmen, akraba ve en önemlisi ebeveynlere çok ayrıntılı şekilde ifade edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akkök, F., Askar, P., Karancı, N. (1992). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babalardaki Stresin Yordanması . Özel Eğitim Dergisi. 1(2): 8-12
- Akkök, F. (1997). Bayan Perşembeler. Ankara: Odtü Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş
- Akkök, F. (2003). Farklı Özelliğe Sahip Olan Çocuk Aileleri ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar. (ed. A. Ataman) Özel Eğitime Giriş Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Akkök, F. ve Özer, B. (2005). Yaşamın diğeri penceresi (Otistik Özelliklere Sahip Çocukların Babaları Ve Duyguları). Özgür Yayınları, İstanbul.
- Alpaytaç, S. (2007), Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ateş, R. (2009). Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve ‘güç’ kavramı. H. Yavuzer, (Ed.), Evlilik okulu (3. Baskı) içinde (114-124). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, A.(2008) Otizmde İlk Adım,Epsilon Yayıncılık,İstanbul.
- Aydın A. (2002). Otistik Çocuk Sahibi Annelerine Yönelik Bir Eğitim Programı Modeli. M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Doç. Dr. O. Ural).
- Bacanlı, H. (2001), “Eş Tercihleri”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi (2), 15. 7-16
- Berksun, O.E. (2003). Anksiyete ve Anksiyete Bozuklukları, 2. Baskı, Turgut Yayıncılık, İstanbul.
- Bodur, Ş., ve Soysal, Ş. (2004). Otizmin erken tanısı ve önemi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 13 (10): 394-398.
- Bristol, M. M., Gallagher, J. J., & Schopler, E. (1988). Mothers and fathers of young developmentally disabled and nondisabled boys: adaptation and spousal support. *Developmental Psychology*, 24(3), 441-451.
- Bulut, I.(1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı, Ankara: Özgüzelış Matbaası.
- Cüceloğlu, D. (2003). İnsan ve Davranışı, 12. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çevik A. Yaygın anksiyete bozukluğunun kliniği, 2. Anksiyete Bozuklukları Sempozyumu Dergisi. Doğan O, Sivas Cumhuriyet Üniv. Tıp Fak. Basımevi,1993: 25-33.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü., Gümüşçü, Ş. (2002). Otizm ve Otistik Çocuklar. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Davaslıgil, Ü. (1994). Anksiyete Düzeyi ve Aile Tutumlarının Yaratıcı Düşünmeye Olan Etkisi. İstanbul: Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi

Doğangün, Burak (1998), “Özel Eğitim Gerektiren Psikiyatrik Durumlar” Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar, Yıl 2008, Mart, s.157-174.

DSM 5 American Psychiatric Association, 2013.

Duygun, T. & Sezgin, N. (2003). Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde, Stres Belirtileri, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 18 (52), 37 – 52

Erbek E, Beştepe E, Akar H, Eradamlar N, Alpkan RL: Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam* 18(1): 39-47, 2005

Ersanlı, K. (2005). *Davranışlarımız*. Samsun: Eser Matbaası.

Ersanlı, K., ve Kalkan, M. (2008). *Kuram ve uygulama*. Ankara: Nobel Yayın.

Esel E. Genelleşmiş Anksiyete Bozukluğunun Nörobiyolojisi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*. 2003;13(2):78-87

23- Fazlıoğlu Özlü Y. (2004). Duyusal Entegrasyon Programının Otizmlilerde Görülen Duyusal ve Davranış Problemleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. 174 A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Fazlıoğlu, Y., Yurdakul, M. (2005). *Otizm*. İstanbul : Morpa

Fışıoğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23

Fombonne E. Epidemiological surveys of autism and other pervasive developmental disorders: An update. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 2003 33(4); 365-82.

Frith ,U., Frith,C. (2001). The biological basis of social interaction. *Current Directions in Psychological Science*,10(5),151-155.

Gillberg ,C., Coleman, M. (1992). *The Biology of the Autistic Syndromes*. London, Mac.Keith Press.

Girli, A. (2004) *Otistik Çocuklar ve Aileleri Aile Eğitim Programları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar*. Işık Özel Eğitim Yayınları, İzmir

Güneş, A.(2007). *Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi*. İstanbul: İlya Yayınları

Gündoğdu, F.B. (1995). Otistik ve Normal Çocuğu Olan Ana-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğdu, F.B. (1995). Otistik ve Normal Çocuğu Olan Ana-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngörmüş-Özkardeş, O. (2009). Evlilik ve çocuk. H. Yavuzer, (Ed.), *Evlilik okulu* (3. Baskı) içinde (125-148). İstanbul: Remzi Kitabevi..

Işık E. Anksiyete Belirtileri ve Tipleri: Çocuk Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları. İstanbul Golden, Golden Print, 2006;s:26-31

Işık E, Taner Y. Çocuk Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları. Asimetrik Paralel Kitabevi,2006;s:3-29

Işık E, Uzbay T. Güncel Temel ve Klinik Psikofarmakoloji. 1. Baskı. Ankara: Golden Medya,2008.

Johnson, M.D., Benjamin, R.K., Rogge, R.Ve Bradbury, T.N.(2001).Evlilikte Davranışların, Yüklemeler ve Evliliğin Niteliği Arasındaki Boylamsal İlişkideki Rolü. Özet Çeviri: Üretmen, S. (2001). Türk Psikoloji Bülteni, 10(32), 137-141.

Kabacoff RI, Seagal DL, Hersen M, Van Hasselt VB.Psychometric properties and diagnostic utility of the beck anxiety inventory and the state-trait anxiety inventory with older adult psychiatric outpatients.Journal of Anxiety Disorders.1997;11(1):33-47.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 1982. The Changing Value of Children in Turkey. Honolulu: East-West Center Publ. No: 60-E.

Kalkan, M. (2002). Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, programa katılan eşlerin evlilik uyumu üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Kanner, L.(1971). Follow-up study of eleven autistic children originally reported in 1943. Journal of Autism and Childhood Schizophrenia, 1(2), 119 – 145.

Kaner, S.(2004). Engelli Çocuğu olan Ana babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu.

Kansız, M., ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, Sayı: 12, 24-29.

Kaplan, H. I., ve Sadock, B. J. (2004) Klinik Psikiyatri. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri

Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi (5 b.). Ankara: Nobel Yayın.

Kazak, A. E. (1987). Families with Disabled Children: Stress and Social Networks in Three Samples. Journal of Abnormal Child Psychology.15 (1):137-146.

Kırcaali-İftar, Gönül; Birkan, Bünyamin ve Uysal, Ayten. (1997). Zihin Özürlü Çocuklara Kavram Öğretimi. Zihinsel Yetersizlik Araştırma, Eğitim ve Kazanma Vakfı Mesleki Eğitim Yayınları, s: 197, Eskişehir.

Kırlı S, Sivrioğlu Y (çev. editörleri). Yaygın Anksiyete Bozukluğu: Tanı, Tedavi ve Diğer Anksiyete Bozuklukları ile ilişkisi. Özsan Matbaacılık, Bursa, 2000.

Kocabaşoğlu N. Stress ve Anksiyete, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi 2005;47:181-98.

Korkmaz, B.(2003). Asperger Sendromu. İstanbul: Adam Yayınları

- Korkmaz, B. (2003a). Otizm. A.Kulaksızoğlu (Der). Farklı Gelişen Çocuklar (81-115).İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Korkmaz, B. (2005). Yağmur Çocuklar. İstanbul: 8.Gün Özel Eğitim Rehabilitasyon
- Kozloff, M. A. (1984) A Training Program for Families of Children with Autism: Responding to Family Needs. Shopler, E. ve Mesibov, G. (Ed.), The Effects of Autism on the Family içinde s.(163-185) Plenum Publishing Corporation, NY, USA
- Köprülü, Bülent-Kaneti, Selim: Aile Hukuku, İstanbul 1989, s. 5; Zevkliler, Aydın-Acabey, M. Beşir-Gökyayla, K. Emre: Medeni Hukuk, Ankara 2000 s. 671.
- Lale, İsmail/Lale, Ömer: Sözden Sonsuza Evlilikte Hukuksal İlişkiler, Ankara 2009.
- Marvin, R. S. ve Pianta, R.C. (1996) Mothers' Reactions to Their Child's Diagnosis: Relations with Security of Attachment, Journal of Clinical Child Psychology 25: 436-45.
- Mete L, Aydın PÇ, Akyalçın S; Anksiyete Bozukluklarının Tedavisinde Antiepileptik İlaçların Kullanımı, Current approaches in psychiatry 2009; 1: 80-94.
- Özbey, Ç.(2005).Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Öğüt, F. (2000). Sosyal uyum ile sürekli kaygı arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Kocaeli Üniversitesi, 76s., Kocaeli.
- Öner N, LeCompte A.Süreksiz durumluk-sürekli kaygı envanteri. 2.basım. İstanbul: İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi;1998.
- Öz F. Sağlık Alanında Temel Kavramlar, 2. Baskı. Ankara, Mattek Matbaacılık,
- Özgüven, İ.E. (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Öztürk, O. (2001), Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Nobel Tıp Yayınları, Ankara.
- Öztürk O, Uluşahin A.Nevrotik,stresle ilgili ve somatoform bozukluklar. İç: Öztürk O, A.Uluşahin, editörler. Ruh sağlığı ve bozuklukları. 11.baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği;2008.s. 448-511.
- Özüğurlu, K. (1990). Evlilik raporu. İstanbul: Altın kitaplar.
- Persson, S.B. (2003). AQ Otizm ve Seviyeleri. İstanbul. Sistem Yayıncılık.
- Rimmerman, A., Turkel, L. & Crossman , R. (2003). Perception of child development,child-related stress and dyadic adjustment: pair analysis of married couples of young children with developmental disabilities. Journal of Intellectual &Developmental Disability. 28,(2), 188-195.
- Saatçioğlu Ö. Yaygın Anksiyete bozukluğunun tedavisi ve yeni yaklaşımlar. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 2001; 11(1) : 60-77.
- Sardoğan ME; Karahan FT. Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 38(2): 89-102, 2005

Sezen, L. (2011). "Türkiye'de evlenme biçimleri". Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı), 27, 185-196.

Spielberger, C.D., Guerrero, R.D. (Ed.). (1976). Cross-Cultural Anxiety, Hemisphere Publishing Corporation, New York.

Stein Dj, Hollander E. Textbook of Anxiety Disorder. Washington DC, American Psychiatric Publishing 2002

Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. Aile ve Toplum Dergisi, 4(13), 7-20.

Şenel, H. (2009). Eş seçimi kararı. H. Yavuzer, (Ed.), Evlilik okulu (3. Baskı) içinde (61-74). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tarhan, Nevzat, (2006), Evlilik Psikolojisi, 1.baskı, Timaş yayınları, İstanbul

Tezcan S., Coşkun Y. (2004). Türkiye'de 20. Yüzyılın Son Çeyreğinde Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı Değişimi ve Günümüz Evlilik Özellikleri, Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies, 2004, 26, 15-34

Tutarel-Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde mutluluk ölçeği: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Kriz dergisi, 10(1), 37-43.

Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998, 1: 44.

Volkmar, FR, Carter A, Sparrow SS. ve ark.(1993). Quantifying social development in autism. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 32, 627-632.

Yanardağ, M. (2007). Otistik çocuklarda farklı egzersiz uygulamalarının motor performans ve stereotip davranışlar üzerine etkileri, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Fizyoterapistliği Programı, Ankara.

Yavuzer, H., Baltaş, Z., Ve Ark. (1995). Ana-Baba Okulu. (3.Baskı) Remzi Kitabevi; İstanbul.

Yurdakul, A., Girli, A. (1997). Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sosyal Destek Örüntüleri Ve Bunun Psikolojik Sağlık İle İlişkisi. İlk Işık Özel Eğitim Dergisi. 1: 6-12.

Yurdakul, A., Girli, A., Özekes, M.& Sarısoy M.(2000). Otistik Ve Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Stresle Baş Etme Yolları: Anne-Baba Farklılıkları. Saray Rehabilitasyon Dergisi, 7, 6-17.

Yılmaz, T. (2009). Evlilik Öncesi İlişkileri Geliştirme Programının çiftlerin ilişki doyum düzeylerine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

EKLER

9. Kaç yaşında evlendiniz: 1) 20 yaş ve altı 4) 29-34 yaş
2) 20-24 yaş 5) 34-39 yaş
3) 24 -29 Yaş 6) 39 ve üstü yaş
10. Kaç yaşında çocuk sahibi oldunuz: 1) 20 yaş ve altı 4) 29-34 yaş
2) 20-24 yaş 5) 34-39 yaş
3) 24 -29 Yaş 6) 39 ve üstü

Cocuk ile İlgili Bilgiler

1. Yaş:
2. Cinsiyet: 1) Erkek
2) Kız
3. Okul durumu: 1) Okula gitmiyor 4) Sadece Rehabilitasyon merkezi
2) Oçem 5) Diğer
3) Eğitim Uygulama Okulu
4. Kaçınıcı çocuk: 1) Tek çocuk 3) Üçüncü çocuk
2) İlk çocuk 4) Dördüncü çocuk ve üstü
3) İkinci çocuk
5. Kardeş sayısı(Kendisi hariç): 1) Kardeşi yok 4) Üç kardeş
2) Bir kardeş 5) Dört kardeş ve üstü
3) İki kardeş
6. Kardeş cinsiyetleri: 1) Erkek (___ tane)
2) Kız (___ tane)
7. Herhangi bir hastalığı veya engeli var mı: 1) Evet
2) Hayır
8. Sürekli kullandığı bir ilaç var mı: 1) Evet
2) Hayır

(9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 numaralı sorular otizimli çocuğu olan ebeveynler içindir.)

9. Çocuğunuzun otizimli olduğunu ilk ne zaman fark ettiniz:

- 1) İlk 3 ay ve altı
- 2) 3-6 ay arası
- 3) 6 ay 1 yıl arası
- 4) 1 yıl 1.5 yıl arası
- 5) 1.5 yıl 2 yıl arası
- 6) 2 yıl-2.5 yıl arası
- 7) 2.5 yıl-3 yıl arası
- 8) 3 yıl sonrası

10. Çocuğunuzun otizimli olduğunu kim fark etti:

- 1) Anne
- 2) Baba
- 3) Doktor
- 4) Akraba-komşu
- 5) Abi-abla

11. Eğitim aldırmaya ne zaman başladınız:

- 1) Başlamadık
- 2) Hemen

12. Varsa kardeşlerinin tutumunu nasıl tanımlarsınız:

- 1) İyi
- 2) Kötü
- 3) Değişken

13. Otizimli çocuğunuzla evde en çok kim ilgileniyor:

- 1) Anne
- 2) Baba
- 3) Abi-abla
- 4) Beraber

14. Otizimli çocuğunuzun aileye getirdiği duyguyu nasıl tanımlarsınız:

- 1) Korku
- 2) Mutluluk
- 3) Endişe
- 4) Heyecan
- 5) Diğer(_____)

15. Sizce otizimli çocuğunuz hayatının sonuna kadar bakıma muhtaç mı:

- 1) Evet
- 2) Hayır

10. Eşiniz seviyor musunuz: 1) Evet
2) Hayır
11. Eşinizin sizi sevdiğini düşünüyor musunuz: 1) Evet
2) Hayır
12. Eşinizden şiddet gördünüz mü: 1) Evet
2) Hayır

EK 2: STAI – (DURUMLUK – SÜREKLİ ANKSİYETE ENVANTERİ)

STAI FORM TX – I

YÖNERGE: Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HİÇ	BIRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

STAI FORM TX – 2

YÖNERGE:Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
21.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22.	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23.	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
27.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
28.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
30.	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
31.	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
35.	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
36.	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
38.	Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 3: AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ_ (ADÖ)

Sevgili anne/babalar: Aşağıda aile yaşantısına yönelik bazı cümleler bulunmaktadır. Her cümle için uzun uzun düşünmeyerek mümkün olduğunca samimi bir şekilde size uyan seçeneği işaretleyin. Kararsızlığa düşerseniz ilk aklınıza gelecek seçenek doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz. Elde edeceğimiz bilgiler aileye, aile bireylerine nasıl yardımcı olabileceğimiz konusunda yol gösterecektir. Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

CÜMLELER:	Aynı Katılıyorum	Büyük Öleüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()

34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
48.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Probleminizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

20.03.1989 tarihinde Tokat'ta doğan Ömer Faruk AR, ilk, orta ve lise öğrenimini Amasya'da tamamladı. 2011 yılında Marmara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2012 yılında ise ÇAP ile yine Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünden mezun oldu.

Lisans eğitimi sırasında MEB' e bağlı özel ve devlet okullarında stajyerliğini tamamladı.

Şu an tez aşamasında yüksek lisans öğrenimine devam etmekte olan Ömer Faruk AR, Eylül 2011 tarihinden beri yaptığı Zihinsel Engelliler Öğretmenliğinin ardından, Aralık 2013 itibariyle MEB' e bağlı Mustafa Öncel İlkokulunda Rehber Öğretmenliğe devam etmektedir.